

ACADEMIA ROMÂNĂ
SECȚIA DE ȘTIINȚE ECONOMICE, JURIDICE ȘI SOCIOLOGIE
INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

OPORTUNITĂȚI PENTRU ROMÂNIA DIN PERSPECTIVA
CONTEXTULUI INTERNAȚIONAL GENERAT DE CRIZA COVID-19-

Coordonator: Simona Moagăr Poladian

Colectiv de autori:

Simona Moagăr-Poladian

Agnes Ghibuțiu

Mihai Nițoi

Andreea Drăgoi

Gabriela Mihailovici

Ana Voicu

Răzvan Voinescu

Monica Iulia Oehler-Sincai

București
mai 2020

CUPRINS

I. Opinii cu privire la evoluția economiei mondiale în 2020	3
II. Oportunități pentru România în contextul disfuncționalităților lanțurilor globale ale valorii generate de COVID-19.....	11
III. Formarea PIB în România și posibile instrumente de intervenție. Analiză comparativă cu statele UE	13
IV. Criza COVID-19- posibile oportunitati pentru Romania în actualul context european	16
V. Ajutoarele de stat acordate în UE în contextul crizei COVID-19. Oportunități pentru România	20
VI. Posibile măsuri de sprijin acordate întreprinderilor în contextul crizei COVID-19	24
VII. Opinii ale experților străini și români cu privire la criză. Posibile soluții pentru relansarea economiei românești	27
VIII. America Latină și Zona Caraibilor în contextul pandemiei COVID-19V	29
IX. Impactul crizei COVID-19 la nivel sectorial	32
BIBLIOGRAFIE	41

I. Opinii cu privire la evoluția economiei mondiale în 2020

Autor: Simona MOAGĂR-POLADIAN

1. Introducere

În ultima vreme, asistăm la o avalanșă de anunțuri cu privire la “revenirea economică” a majorității statelor lovite de pandemie. Se fac des comparații cu revenirea programată la viață a unui organism ținut în stază, doctorii neștiind cum va reacționa fiecare organ în parte și ce reacții se vor transmite ansamblului. Sunt voci care afirmă că este mai grea revenirea la activitate deoarece pandemia nu dă semne de încetinire într-o serie de state ale lumii, printre care SUA, Marea Britanie, Franța, Germania, Spania, Italia, și mai recent Rusia.

În ultimele 2 luni, cazurile de persoane infectate cu Covid-19 au escaladat puternic. Criza pandemică s-a extins de la Est la Vest, respectiv dinspre China, Coreea de Sud și Japonia către Europa și ulterior SUA. Revenirea la activitate nu va fi ușoară deoarece condiția de a găsi un remediu sigur nu este încă îndeplinită. În plus, fondurile de susținere sub diverse forme atât pentru firme, cât și pentru populație se vor regăsi în datoria publică și deficitul bugetar al statelor lumii.

Revenirea la o nouă normalitate este o decizie obiectivă, necesară, dar care impune un management dinamic, bazat pe asigurarea unui flux continuu al culegerii și procesării informațiilor în primul rând din plan medical (cunoașterea curentă a numărului de îmbolnăviri și al asigurării capacității de tratare a bolnavilor, precum și stadiul găsirii unui tratament eficient), al cunoașterii evoluției sectoarelor economice, al comerțului mondial, precum și din plan politic, al alianțelor strategice dintre state. Analiza evoluției economiei și a comerțului mondial este necesară pentru cunoașterea gradului în care este afectat mediul internațional în care se operează. Revenirea la activitate economică în majoritatea statelor implică cunoașterea stării de fapt a economiei și a comerțului mondial, așa cum erau la începutul anului curent. Scăderea drastică din trimestrul I al anului 2020 o vom cunoaște în momentul publicării informațiilor statistice, dar datele reale pot fi estimate parțial dacă luăm în calcul blocajul substanțial de cerere și de ofertă la nivel mondial.

2. Tendințe privind comerțul mondial.

Să ne aducem aminte cum era economia mondială înainte de izbucnirea crizei Covid-19:

- **Evoluția comerțului mondial cu bunuri în perioada 2012-2019 ne arată că cel mai bun an din întreaga perioadă a fost 2017**, unde s-a atins un vârf al ritmului de creștere a volumului exporturilor mondiale de 4,6%, principala contribuție având-o evoluția dinamică a statelor din Asia (în principal India, China și statele emergente, cu un ritm accelerat de creștere).

- **Accentuarea tendințelor protecționiste începând cu 2018.** După un vârf de creștere puternică atât a ritmului comerțului, cât și a PIB-ului mondial pe tot parcursul anului 2017, începând cu primul trimestru al anului 2018 am asistat la o escaladare continuă a tensiunilor comerciale pe plan internațional ca efect direct al măsurilor protecționiste sub forma majorărilor de taxe vamale decise de marii jucători.
- **Economia mondială dădea așadar semne vizibile de încetinire începând cu primul trimestru al anului 2019** (în urmă cu un an). Mai precis, valoarea indicelui de evoluție a comerțului internațional s-a menținut pe întreaga perioadă 2019 și primul trimestru al anului 2020 la sub 100 (considerat nivelul său de bază), ceea ce reflecta încetinirea ritmului de creștere a comerțului mondial¹. Pe tot parcursul anului 2019, acest indice s-a situat în marja de fluctuație trimestrială de 96-98.5. Principalele componente ale acestui indice de creștere sunt focalizate pe comenzile pentru exportul de mărfuri, transportul aerian de mărfuri, comerțul cu produse agricole, comerțul cu subansamble electronice și exporturile de autoturisme.
- **Diferendul comercial SUA-China.** Confruntarea comercială dintre SUA și China, transformată la mijlocul anului 2018 într-un adevărat război comercial, s-a aflat neîndoielnic în centrul atenției comunității comerciale internaționale. Creșterea taxelor vamale a fost însă compensată cu stimulente și subvenții, care au fost însă aspru criticate la nivelul negocierilor comerciale multilaterale. Analiza solicitărilor americane de la partea chineză nu s-a referit numai la concesiile comerciale, ci și la probleme mai vechi, cronice, cum ar fi cursul controlat al monedei naționale chineze, marja îngustă de operare pe teritoriul chinez în ceea ce privește intrarea de ISD (autoritățile de la Beijing au condiții stricte legate de intrarea pe anumite sectoare de activitate, de multe ori cu condiția transferului de tehnologie), eliminarea subvențiilor aplicate produselor proprii pentru asigurarea unui grad înalt de competitivitate pe piețele internaționale, renunțarea la anumite practici comerciale discriminatorii, etc. În urmă cu un an, în aprilie 2019, cei doi mari jucători, SUA și China, au agreeat în sfârșit un proiect de acord comercial, după un război al declarațiilor de aproape 2 ani.
- Estimările experților OMC, dar și ale unor analiști economici arătau în 2019 un grad mare de probabilitate a încetinerii ritmului de creștere a economiei mondiale și, implicit, a volumului valoric al comerțului mondial.
- Barierele comerciale se reflectă așa cum am văzut în 2019, dar și în alte perioade tensionate, asupra ritmului de creștere a comerțului mondial, iar aceste efecte au ecou

¹ Acest indicator calculat de către OMC nu cuprinde încă datele cele mai noi, care cu siguranță vor arăta o scădere record, ca efect al închiderii aproape în totalitate a celor mai importante economii ale lumii.

de multe ori multiplu în planul specializării verticale din ce în ce mai extinse din cadrul lanțurilor globale de valoare.

- Economia SUA în 2019 s-a aflat pe un trend ascendent, ceea ce a plasat pe locul secund problema deficitului comercial care în ultimii 2 ani s-a accentuat cu aproximativ încă 100 de miliarde de dolari. Totuși, analiza deficitului comercial care este o problemă cronică în SUA s-ar datora mai mult unor probleme structurale care provin din tendința alimentării unui consum în creștere a pieței americane.

3. Gradul ridicat de incertitudine al prognozelor.

- A devenit din ce în ce mai vizibilă creșterea marjei de nesiguranță a rezultatelor diverselor modele economice în special începând cu anul 2018-2019, ca efect al politicii externe practicate de administrația de la Casa Albă care în ultimii ani a declarat că se va acționa pentru rediscutarea acordurilor multilaterale de cooperare, unde SUA este membră, accentul protecționist fiind evident dacă ținem seama de sloganul “America în primul rând”.
- Care va fi declinul comerțului internațional acum în timpul crizei pandemice, când estimările majorității analiștilor lumii converg către ideea că această criză o depășește cu mult pe cea izbucnită în 2008? Comparații cu criza financiară internațională izbucnită în 2008 s-au tot făcut. De amintit însă că în 2009, în plină criză financiară internațională, PIB-ul mondial (în termeni reali) s-a redus cu aproximativ 2%, dar volumul valoric al comerțului mondial a suferit un declin semnificativ de circa 12%.
- Plecând de la situația economiei mondiale de la începutul anului 2020, având ca bază tensiunile comerciale dintre SUA și China pe tema acordului comercial bilateral și al unor dispute diplomatice ce țin de geostrategie, luând în calcul situația creată de Covid-19, putem spune ca avem deja o economie mondială care are o serie de particularități noi, experiența din trecut fiind insuficientă pentru estimări viitoare.
- Care va fi raportul dintre creșterea comerțului mondial și creșterea economiei mondiale? Documentele elaborate de specialiștii OMC arată că există posibilitatea ca raportul dintre ritmul comerțului și al economiei mondiale (elasticitatea comerțului mondial față de venituri) să fie de 1:1, mult sub media perioadei 2012-2018 (1,4:1), ca efect al factorilor de creștere și în principal datorită incertitudinilor date de disputa bilaterală SUA- China care tinde să devină multilaterală.² Spre exemplu, în 2017 când, așa cum

² Dacă analizăm evoluția acestui raport începând cu anii '50, observăm un nivel care poate fi considerat al unei evoluții mondiale apropiate de optim este de 1,5. Acest raport considerat optim este întâlnit în ultimii 70 de ani doar de câteva ori, în perioade de creștere economică susținută în cadrul unui grup mai mare de state sau al unor economii importante.

am mai precizat, s-a atins un vârf al economiei mondiale dintr-o serie post criză, raportul a fost din nou de aproape 1,5 între ritmul comerțului și al PIB-ului mondial. Datele statistice arată că în anii care premerg unei crize de proporții, raportul scade către valoarea minimă (1), ceea ce am avut în 2019, dar și în anii de dinaintea crizei financiare internaționale 2008. Atunci, diferența a fost că nu toate statele au intrat în recesiune, de aceea a fost considerată de către unii specialiști drept o criză a sistemului capitalist (o criză de sistem).

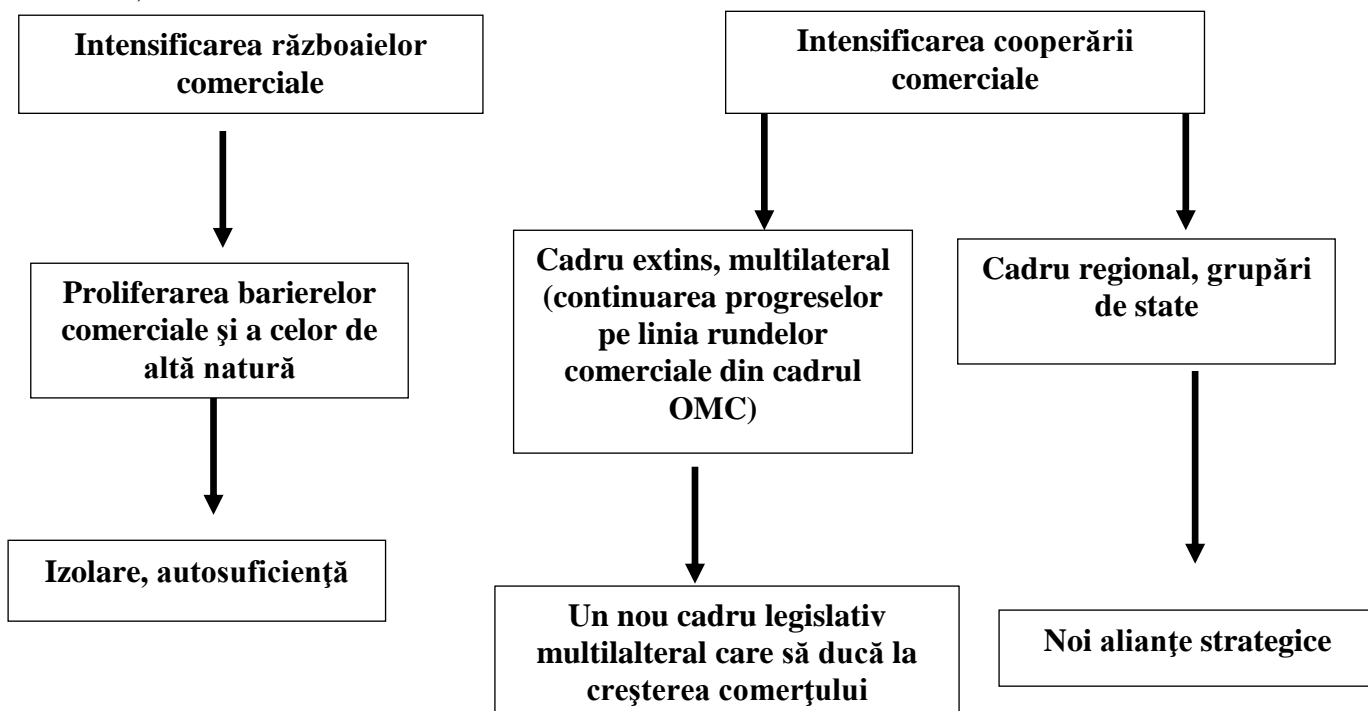
- Factorii conjuncturali care își vor pune amprenta pe evoluția schimburilor comerciale internaționale pot fi grupați astfel: cei care țin de domeniul medical, cei economici și politici, ai constituirii de noi alianțe.
- Se poate aprecia că ritmul de creștere a comerțului mondial va rămâne în 2020-2021 mult sub nivelul mediu anual înregistrat în ultimele decenii. Totodată, multitudinea de riscuri care planează asupra evoluției comerțului internațional determină ca revizuirile viitoare ale prognozei a OMC să fie în sens negativ, și chiar cu 2 cifre! În raportul din aprilie 2020, analiștii OMC sunt de părere că volumul valoric al comerțului mondial se va reduce semnificativ în acest an, marja de contracție estimată fiind între 13 și 32%.
- Criza pandemică s-a suprapus peste o perioadă pre-existentă, tensionată, din punct de vedere comercial. Există temeri că și în condițiile inexistenței pandemiei, am fi asistat la o nouă criză economică mondială. Numai că pandemia a făcut ca scăderea să fie și mai agresivă, rapidă, datoriile mai mari și relansarea o problemă spinoasă.
- Cum se va desfășura acum diferendul dintre SUA-China, dacă adăugăm pe lista neînțelegerilor tensiunile geopolitice regionale și atacurile concertate vizând modalitatea de răspândire a Covid-19 din China spre aproape toate statele lumii. Președintele american își adună aliați, care și ei, la rândul lor, acuză China că ar fi făcut, intenționat sau nu, o serie de greșeli în lupta cu actualul Coronavirus, ceea ce a dus la răspândirea sa la nivel mondial.
- Având în vedere faptul că prognozele OMC, FMI, ale Comisiei Europene, dar și ale unor universități de renume arată un grad mare de nesiguranță în ceea ce privește revenirea economică pentru acest an, cel puțin, întrebarea este: care va fi raportul dintre cele două ritmuri (cel al creșterii economice și cel al exporturilor la nivel mondial) și, mai important, care vor fi sursele de creștere economică și de intensificare a schimburilor comerciale?
- Vor mai continua tendințele de protecționism ajunse la cotele cele mai înalte în ultimii 30 de ani? Cum se vor continua negocierile comerciale ale principalelor mega-alianțe constituie și consolidate până în 2018?

- De unde va veni principalul motor al creșterii, având în vedere că în ultimii 20 de ani statele emergente din Asia de Sud -Est au constituit baza creșterii economice la nivel global?

Ecuția are multe necunoscute, dar:

- Omenirea nu va putea continua așa, la nesfârșit, să se bazeze pe îndatorare, economiile vor trebui să funcționeze sustenabil.
 - Vom trăi într-o lume protecționistă, aceste practici folosite în perioade de criză puternică duc, după cum s-a văzut după 2018, la creșterea taxelor și, implicit a prețurilor produselor. Important este ca acest protecționism să nu înlocuiască practicile multilaterale de negociere ale OMC.
 - Lanțurile globale de valoare vor suferi modificări ca efect al eforturilor de reducere a dependenței unor state dezvoltate în principal de China; aceasta va crea mutații structurale în cadrul sectoarelor economice ale statelor lumii, ceea ce va duce la noi ierarhii ale statelor la nivel mondial, în termeni de PIB, exporturi, investiții, putere de cumpărare, etc;
 - Europa, Asia (în principal China, Japonia, Coreea de Sud și India), SUA pot supraviețui și într-o atmosferă protecționistă, având mijloacele economice necesare, tehnologia și calificarea forței de muncă care să se muleze pe cererea internă în principal, pe un nou sistem economic de dezvoltare.
 - Africa rămâne continentul cel mai vulnerabil în actualele condiții, atractivitatea pentru ocuparea unor poziții dominante putând deveni prioritară în actualele condiții de protecționism.
- 4. Scenarii de evoluție a cooperării la nivel global în condițiile ascuțirii riscurilor și a reducerii substanțiale a schimburilor comerciale**

Sintetic, situația în planul cooperării comerciale la nivel mondial ar putea evolua la extreme, astfel:

Consiliul Forumului Economic Mondial pe Comerț și Investiții³ a schițat, în ianuarie 2020, patru scenarii de evoluție a economiei mondiale, probabilitatea ca unul dintre acestea să se realizeze depinzând de evoluția factorilor geopolitici și economici reali. În timp, în opinia mea, s-ar adăuga factorii de evoluție medicală a actualei pandemii sau a unor viitoare. Din punct de vedere geopolitic se ridică întrebarea dacă marile puteri ale lumii vor alege, în noua normalitate, cooperarea pentru intensificarea comerțului și a investițiilor sau un drum unilateral care duce însă la izolaționism și tensiuni. Prezentăm, succint cele 4 scenarii elaborate de Consiliul Formului Economic Mondial pentru Comerț și Investiții:

- Scenariul 1- **REGLEMENTĂRI INTERNAȚIONALE DESCHISE**. Este varianta în care statele sunt de acord să coopereze, iar fluxurile comerciale se intensifică între state. Economiiile statelor lumii își unesc forțele pentru revitalizarea OMC prin negocieri plurilaterale, la care statele vor avea contribuții indiferent dacă sunt avansate sau emergente. Agenda comercială la nivelul OMC va cuprinde: adaptarea reglementărilor comerciale, minimizarea distorsiunilor provocate de subvenții incorecte, guvernarea comerțului digital, analiza problemelor încă nesoluționate din agricultură și servicii, întărirea monitorizării OMC și a funcțiilor legate de soluționarea diverselor dispute. Acționarii privați și publici vor trebui să coopereze pentru întărirea mecanismelor de guvernare a investițiilor în cadrul diferitelor platforme internaționale. De asemenea,

³ <https://www.weforum.org/communities/the-future-of-international-trade-and-investment>

decidenții din domeniul politicilor comerciale se vor concentra pe dezvoltarea unor mecanisme de cooperare cu domenii de elaborare a politicilor relevante: fluxul de date, cibersecuritatea și mediul, reglementarea unui cadru global coerent pentru intensificarea inovării, creșterii economice și productivității.

- **Scenariul 2- COALIȚII CONCURENTE.** Este scenariul în care se ia în considerare cooperarea dintre blocurile regionale importante, influențată de diferențele mari în ceea ce privește rolul statului în guvernarea fluxului de date, investiții și tehnologie industrială avansată care țin de securitatea națională. Se pune astfel accentul pe aceste diferențe, comerțul și investițiile fiind direcționate mai mult prin intervenții politice decât prin semnalele pieței, presiunile răsfrângându-se asupra multinaționalelor care se adaptează prin restructurare și relocalizări ale pozițiilor în cadrul lanțurilor globale de valoare. Devine imposibil vreun progres în cadrul OMC și al guvernării multilaterale care sunt înlocuite treptat de blocuri regionale închise (favorizarea regionalismului față de globalizare). Există în cazul investițiilor, în acest caz, un grad mare de nesiguranță cu privire la implicațiile geopolitice și de securitate (spre exemplu, China versus SUA, UE versus Japonia, etc). Un subiect de divergență al regimurilor diferite de guvernare îl constituie accesul la informații. Anumite regiuni, cum ar fi regiunea sub-sahariană, Asia de Sud-Est și America Latină, și mediul global de afaceri se pot afla la un moment dat prinse în diverse sfere de influență. Într-un joc cu sumă nulă, privit în dinamică, statele sunt sub presiunea unui bloc sau altul, cu repercusiuni negative pentru stabilitatea geopolitică, dezvoltarea economică și guvernarea globală.
- **Scenariul 3- PERTURBARE TEHNOLOGICĂ.** În al treilea scenariu propus, statele preferă să acționeze unilateral mai mult decât să coopereze, dar avansul inovării tehnologice o ia în fața reglementărilor. Astfel, ia naștere “o lume fără granițe” pentru anumite state, în timp ce alții se confruntă cu ineficiență și incertitudine. Firmele care determină perturbări creează rezerve de inovații tehnologice radicale cu potențial de profit substanțial. Firmele mici și mijlocii pot deveni dezavantajate atât de barierele induse de costurile mari și de accesul limitat al acestora la noile tehnologii, precum și ca efect al fragmentării economiei globale. În timp ce beneficiile primului venit într-un domeniu industrial sunt de multe ori supraestimate, combinate cu lipsa unei protecții globale puternice în ceea ce privește proprietatea intelectuală stimulează folosirea diverselor forme de spionaj economic. Cadrul fragmentat al reglementărilor pentru guvernarea fluxului de informații crește riscurile cibersecurității și, implicit, costurile totale. Fluxurile de investiții care sunt dependente de predictibilitate pe termen lung, pot fi și ele să fie influențate și se pot reduce în consecință. Firmele mici și consumatorii

din economiile vulnerabile ar putea să piardă accesul la cele mai noi tehnologii și la serviciile aferente acestora. Conflictele dintre diverse state s-ar putea intensifica. Fără rezoluții multilaterale referitoare la posibile dispute, punctele de vedere ale statelor pot fi luate în considerare în funcție de puterea acestora de a se impune, generându-se în acest fel mai multă incertitudine și costuri economice mai mari.

- **Scenariul 4- SUVERANITATEA ARE PRIORITATE.** Aceasta este cea mai pesimistă variantă, statele puternice preferând să acționeze unilateral. Conflictele economice frecvente pot duce la războaie comerciale între principalii jucători mondiali. Comerțul și investițiile devin arme politice într-un mediu geopolitic competițional. Dar incertitudinea și instabilitatea asociate cu posibile conflicte economice puternice duc la slăbirea fluxurilor investiționale și la reducerea încrederii în afaceri. Fără investiții și ca efect al existenței barierelor puternice în calea accesului la know-how, firmele nu pot inova. Acest scenariu pesimist ia în calcul întreruperi puternice pe lanțurile globale de valoare, fenomenul deglobalizării sau reglobalizării adaptat la noua realitate fiind prezent. Economia globală alunecă într-un declin prelungit, nemaîntâlnit de la Marea Criză din 1929-1933, ceea ce crează probleme interne pentru majoritatea statelor. Aceste provocări includ: costuri mai mari pentru consumatori, creșterea șomajului și posibil, tulburări sociale interne. Marile puteri ale lumii, preocupate de rezolvarea crizelor interne, ar putea trece cu vederea că sentimentele protecționiste și populiste pot escalada și duce chiar la conflicte internaționale. Opțiunile limitate pentru rezoluțiile referitoare la dispute la nivel internațional adâncesc riscurile unui declin economic pe termen lung.

Aceste 4 scenarii au fost proiectate într-o perioadă de ascuțire a riscurilor și de reducere substanțială a schimburilor comerciale între state, de aceea este necesar să se reflecteze asupra potențialelor consecințe în cazul fiecăruia în parte. Este nevoie acum, mai mult ca oricând, de unitate și coerență a deciziilor la nivel global în așa fel încât să nu alunecăm într-o perioadă de criză mondială din care să nu putem ieși vreme de mai multe decenii.

II. Oportunități pentru România în contextul disfuncționalităților lanțurilor globale ale valorii generate de COVID-19

Autor: Agnes GHIBUȚIU

Perturbările manifestate în lanțurile globale ale valorii (LGV) pe fondul pandemiei de Covid-19 au pus în lumină o serie de deficiențe în funcționarea acestor rețele globale de producție, generând un val de dezbateri pe plan internațional, în cadrul cărora guvernele și companiile au început să analizeze în ce măsură globalizarea excesivă a producției – materializată în LGV – a dat naștere unor noi vulnerabilități economice, și totodată să găsească soluții pentru contracararea acestora.

Potrivit estimărilor OCDE (2020), comerțul mondial se desfășoară în prezent în proporție de 70% prin LGV, în contextul cărora materiile prime, părțile, componentele și serviciile sunt schimbate între un mare număr de țări înainte de a fi încorporate în produsele finale care sunt livrate consumatorilor din întreaga lume. În 2019, valoarea comerțului mondial cu bunuri și servicii s-a ridicat la 24.920 miliarde de dolari (WTO, 2020). În cadrul LGV, procesele de producție sunt fragmentate între zeci de companii care operează în numeroase țări și care s-au specializat în asigurarea diferitelor stadii ale procesului de producție, contribuind cu anumite componente la realizarea produsului final. În acest model global de producție, accentul este pus pe optimizarea costurilor, prin reducerea drastică a acestora și recurgerea la sistemul de producție just-in-time. Întrucât LGV maximizează eficiența și profiturile, companiile percep acest model de afaceri ca o soluție optimă pentru a produce și a exporta într-un mod eficient și rentabil. Dar, în timp ce îmbunătățesc eficiența economică, LGV sunt susceptibile unor vulnerabilități imprevizibile atunci când o verigă a lanțului se rupe, afectând toți furnizorii și consumatorii din amonte și din aval, așa cum demonstrează experiența asociată pandemiei de Covid-19.

Alături de perturbările grave ale producției în numeroase țări din cauza gâtuirilor manifestate în LGV, pandemia de Covid-19 a pus în evidență dependența excesivă a acestora față de China sub aspectul aprovizionării cu inputuri industriale esențiale producției proprii, în condițiile în care majoritatea LGV gravitează în jurul „Fabricii China”. Conștientizarea acestei vulnerabilități a determinat o intensificare a preocupărilor la nivel internațional în direcția reducerii dependenței față de industria prelucrătoare a Chinei. Unele guverne și companii au început deja să ia în considerare diversificarea bazei lor de furnizori, prin repatrierea lanțurilor de aprovizionare din China și relocalizarea producției pe plan intern sau în locații aflate în proximitate.

Preocupările curente de regândire a LGV și de reevaluare a riscurilor asociate acestora deschid noi oportunități, pe termen mediu și lung, de atragere de ISD și deci de inserare și,

respectiv, de participare mai intensă a României la LGV. Recentele proiecții ale Agenției de rating Fitch (2020) privind perspectivele României vin să întărească argumentul că este foarte posibil ca schimbarea priorităților companiilor globale în materie de investiții să se dovedească a fi în beneficiul anumitor ramuri industriale românești, cum ar fi tehnologia informației și comunicațiilor, autovehiculele și agricultura. Aceste aprecieri sunt susținute de altfel și de rezultatele cercetărilor efectuate de BERD (2020), ca și de analizele recente la nivelul UE vizând oportunitățile pe care le creează pentru România noile tendințe care se prefigurează în domeniul LGV.

III. Formarea PIB în România și posibilele instrumente de intervenție. Analiză comparativă cu statele UE

Autor: Mihai NIȚOI

Dinamica economică a României depinde major de durata restricțiilor impuse atât la nivel intern, cât și la nivel european. Obiectivul principal al autorităților va ținti scenariul revenirii economice rapide, sub forma literei „V”. Strategia României, precum și dezvoltarea viitoare pot fi construite pornind de la nivelul relativ redus al datoriei publice. Un „plan Marshall” pentru România va asigura revenirea economică rapidă, dezvoltarea sustenabilă și convergența cu statele dezvoltate din vestul Europei.

Cele mai eficiente politici publice pot fi adoptate după cunoașterea detaliată și comparativă a modului de formare a PIB. Cu toate că analiza este simplistă, aceasta este relevantă. În tabelul 1, este prezentat modul de formare a PIB, după metoda producției, în România, comparativ cu zona euro și Germania, Cehia, Polonia și Ungaria, în anul 2019. Din analiza comparativă a formării PIB după metoda producției reies o serie de concluzii importante: (i) în România, agricultura continuă să dețină o pondere mai mare în PIB, în comparație țările dezvoltate și chiar și cu alte țări din centrul și estul Europei - prin intermediul unui pachet de investiții ținut către dezvoltarea agriculturii, această pondere poate fi transformată într-un avantaj pe termen lung; (ii) ponderile industriei, construcțiilor și comerțului în PIB sunt relativ similare în țările analizate; (iii) ponderea sectorului financiar în PIB este redusă în România - această pondere trebuie să crească deoarece, în această perioadă, susținerea companiilor nefinanciare cu lichidități la un cost adecvat, de către sistemul financiar, reprezintă unul din canalele principale prin care efectele negative ale Covid-19 sunt diminuate. Băncile comerciale trebuie sprijinite, atât, de autoritățile guvernamentale prin acordarea unor garanții pentru creditele destinate companiilor nefinanciare și sectoarelor strategice și, dar și de banca centrală prin furnizarea de lichidități.

Tabelul 1: Formarea produsului intern brut prin metoda producției în 2019 (% din PIB)

	România	ZE	Germania	Polonia	Cehia	Ungaria
Agricultură, silvicultură și pescuit	4,54	1,69	0,88	2,45	2,09	4,10
Industrie	24,09	19,21	24,22	25,11	29,60	24,12
Construcții	7,06	5,44	5,55	7,69	5,91	6,54
Comerț; transport și depozitare; hoteluri și restaurante	20,07	19,05	16,23	26,52	18,90	19,36
Informații și comunicații	6,11	4,82	4,65	4,05	5,84	4,84
Intermedieri financiare și asigurări	2,68	4,51	3,86	4,22	3,80	3,32
Tranzacții imobiliare	8,02	11,30	10,55	4,83	8,87	7,96
Alte servicii	27,44	33,98	34,05	25,13	25	29,76

Sursa: calcule de autor, pe baza datelor Eurostat

Beneficiile globalizării nu pot fi negate. În România, investițiile străine directe, precum și fluxurile de capital au contribuit major la dezvoltarea economică. Cu toate acestea, așa cum

criza financiară globală a determinat o ieșire semnificativă a fluxurilor de capital, criza Covid-19 scoate la iveală aspectele negative ale dependenței de anumite piețe, în anumite sectoare strategice. În acest context, trebuie să existe un echilibru în resursele interne și externe care stau la baza dezvoltării economiei. Criza Covid-19 este o criză sanitară, reflectând importanța industriei producătorilor de medicamente și echipamente sanitare. În mod similar, o criză alimentară, energetică sau financiară va releva importanța existenței unor resurse interne în domeniul alimentar, energetic și financiar. În aceste condiții, **România are nevoie de un „PLAN MARSHALL” propriu pentru convergență economică reală ireversibilă canalizată spre susținerea agriculturii, a unui nou tip de industrializare, educației și infrastructurii.** Resursele financiare pot fi obținute prin **emisiuni de obligațiuni de aproximativ 40 de miliarde de euro ar echivala cu aproximativ 15% din PIB**, iar datoria publică nu ar crește peste 50%.

În tabelul 2, este prezentat modul de formare a PIB, după metoda veniturilor, în România, zona euro, Germania, Cehia, Polonia și Ungaria, în anul 2019.

Tabelul 2: Formarea produsului intern brut prin metoda veniturilor în 2019 (% din PIB)

	România	ZE	Germania	Polonia	Cehia	Ungaria
Remunerarea salariaților	38,55	48,15	53,79	39,46	43,4	43,25
Remunerarea capitalului	52,05	40,38	36,37	47,67	47,1	41,16
Impozite pe producție și importuri	10,68	-	10,93	14,03	12,4	18,4
Subvenții pe producție și importuri	1,28	-	1,09	1,16	2,9	2,8

Sursa: calcule de autor, pe baza datelor Eurostat

Din analiza comparativă reies o serie de concluzii importante: (i) în zona euro și în Germania, remunerarea salariaților are o pondere majoritară în PIB; (ii) în România, remunerarea salariaților are o pondere de aproximativ 39% în PIB, în timp ce remunerarea capitalului, 52% - în contextul crizei Covid-19, factorul muncă (i.e. salariații), va fi mult mai afectat decât capitalul, iar reducerea salariilor sau alte măsuri care duc la reducerea ponderii salariilor în PIB, sunt contraproductive, accentuează disparitățile, determină dezechilibre sociale și ar mări semnificativ disparitățile între muncă și capital, deja existente; (iii) în scopul asigurării unei creșteri economice robuste și echilibrate sunt necesare măsuri de echilibrare a acestor ponderi; (iv) România are una dintre cele mai reduse ponderi ale impozitelor în PIB, dar și o valoare scăzută a subvențiilor - în acest context, România poate crește ponderea subvențiilor în PIB pentru a stimula producția internă și pentru a echilibra balanța comercială - creșterea subvențiilor cu 2 puncte procentuale ar putea crea un sold al balanței comerciale pozitiv, prin efect de multiplicare; (v) subvențiile trebuie direcționate către domenii strategice, precum industria alimentară care capătă o importanță crucială în contextul diminuării interconectării globale.

În tabelul 3, am prezentat formarea PIB prin metoda cheltuielilor. Din analiza succintă a datelor, putem observa: (i) ponderea redusă a consumului guvernamental în PIB în România; (ii) ponderea ridicată a consumului populației în PIB, mult peste media zonei euro și peste valorile din alte state - în acest context, revenirea economică rapidă va fi realizată prin stimularea consumului intern; (iii) ponderea comerțului în PIB este similară cu media din zona euro și Germania și mult sub media altor state din centrul și estul Europei; (iv) în cazul României, putem observa soldul negativ al balanței comerciale, care poate fi diminuat prin creșterea ponderii subvențiilor în PIB.

Tabelul 3: Formarea produsului intern brut prin metoda cheltuielilor în 2019 (% din PIB)

	România	Zona euro	Germania	Polonia	Cehia	Ungaria
Consumul guvernamental	17,4	20,51	20,36	17,8	20,2	19,38
Consumul populației	63,93	53,44	52,21	57,38	47,4	48,32
Formarea brută de capital fix	22,63	22,08	21,38	20,1	26,3	28,63
Exporturile	40,15	48,05	46,92	55,58	75,5	83,33
Importurile	44,11	44,08	40,87	50,86	69,4	79,65

Sursa: calcule pe baza datelor Eurostat

Acestor elemente li se adaugă și modul în care sunt direcționate fondurile publice. În 2018, România a repartizat resurse publice importante către siguranță, ordine public și apărare, aceste domenii fiind printre primele locuri în UE și a alocat mai reduse resurse din UE sănătății, educației și cercetării din UE. De asemenea, ponderea cheltuielilor cu protecția socială este printre cele mai scăzute din UE, i.e. locul 25 din 27 state membre. Distribuția cheltuielilor este influențată major de faptul că România are a doua cea mai mică pondere a veniturilor colectate în PIB, din UE, i.e. 32%. În opinia noastră, ponderea scăzută a veniturilor în PIB este determinată de: nivelul de evaziune fiscală; nivelul redus al taxelor și impozitelor și de o combinație între cele două elemente menționate anterior.

Criza determinată de Covid-19 trebuie să reprezinte un punct de pornire în dezvoltarea sustenabilă a României și în asigurarea unui grad de convergență ireversibil. România dispune de resursele necesare pentru a deveni o economie dezvoltată. În consecință, România are nevoie de un „plan Marshall” propriu canalizat pe susținerea agriculturii, un nou tip de industrializare, modernizarea educației și cercetării, dezvoltarea infrastructurii. În dezvoltarea statului, trebuie să existe un echilibru între resursele interne și externe. Ponderea datoriei publice în PIB poate susține un pachet de investiții de aproximativ 40 de miliarde de euro, direcționați către proiectele majore. În paralel cu măsurile luate pentru protejarea economiei și a populației, autoritățile trebuie să găsească modalități de creștere a ponderii veniturilor în PIB, deoarece reducerea cheltuielilor publice nu va face decât să adâncească și mai mult recesiunea economică. Politicile sociale vor trebui canalizate spre reducerea ratei inegalităților, prin măsuri similare existente în toate statele dezvoltate, dar și eficientizarea distribuției cheltuielilor sociale.

IV. Criza COVID-19- posibile oportunitati pentru Romania în actualul context european

Autor: Gabriela MIHAILOVICI,
Cercetător asociat, Institutul de Economie Mondială al Academiei Române
Consultant strategie, Banca Națională a României

1. Oportunități estimate din evoluțiile contextului european generate de COVID-19

Cel puțin **trei teme** care preocupă decidenții europeni în ultimii ani pot furniza răspunsuri la întrebarea dacă șocul COVID-19 poate fi o oportunitate pentru adâncirea reformei UEM:

Tema avansului uniunii fiscale în zona euro cu repercusiuni asupra statelor din afara zonei euro. UE nu este suficient de robustă pentru a face față șocului COVID-19: riscul de asimetriei mai adânci și de o divergență economică mai accentuată la ieșirea din această criză poate fi evitat dacă, politic, se va decide cât mai rapid un răspuns fiscal comun și simetric.

Viitorul buget al UE pe termen lung (CFM post 2020), alături de un posibil Fond de recuperare, sunt instrumente vitale pentru finanțarea redresării sustenabile și durabile. Complementar, CE a inițiat un amplu plan investițional, unic în istoria UE, al cărui scop este sincronizarea eforturilor naționale și direcționarea rapidă a acestor fonduri care au costuri de finanțare scăzute, către proiectele investiționale strategice, coordonate la nivel european.

UE va ieși întărită politic și fiscal din această criză dacă se va decide să sprijine solidar recuperarea simetrică, sustenabilă și simultană a statelor nordice cu statele sudice, prin: (i) contribuții mai mari ale statelor membre la CFM post 2020 și, prin (ii) combinarea eficientă a mecanismelor de salvare deja existente (care pot fi accesate rapid și fără condiționalități de austeritate, cum este acum cazul MES), cu instrumente noi de mutualizare, parțială sau totală, a datoriilor suverane (corona bonds) și de transferuri bănești transfrontaliere (subvenții, nu împrumuturi) garantate și finanțate din viitorul Fond de recuperare.

Tema împărțirii poverii crizei pandemiei COVID-19. Deocamdată, până când voința politică europeană va agreea unanim adâncirea uniunii fiscale, BCE contribuie activ la corectarea divergenței în zona euro: recalibrându-și toate instrumentele pentru o transmisie cât mai simetrică a politicii monetare și o evitare a fragmentării pe piețe și, în mod special, pe piața datoriei suverane, BCE evită o înăsprire a costurilor naționale de finanțare a datoriei publice.

Amânarea deciziei politice și fiscale în zona euro, expune și mai mult independența și mandatul BCE la presiuni politice și, mai nou, la constrângeri juridice (să răspundă Curții Constituționale din Germania?). Coabitarea, în tandem echilibrat, între politica monetară și politica fiscală este singura soluție eficace pentru împărțirea costurilor crizei pandemice.

Tema diferențialului de reziliență economică în interiorul UE. Riscul ca această pandemie să adâncească și mai mult segmentarea în UE este justificat de: (i) perspectiva

denaturării mecanismelor de liberă concurență a pieței unice – există diferențe între dimensiunea și designul schemelor fiscale naționale, insuficient de coordonate la nivel european -, și de (ii) inegalitatea dintre puterea fiscală a statelor nordice, care au economii reziliente și capabile să absoarbă rapid și eficient șocul COVID- 19 și să reia creșterea economică sustenabilă, versus puterea fiscală a statelor sudice care, pe lângă faptul că sunt mai afectate de pandemie, riscă confruntarea cu efectele crizei pe o perioadă mai lungă de timp, datorită structurilor economice insuficient de reziliente care întârzie redresarea.

2. Măsuri propuse de alte state și posibile soluții pentru România

Această criză ne-a găsit nepregătiți, cu structuri insuficient de reziliente la șoc. Este rolul statului să protejeze cetățenii și economia împotriva acestui șoc, pe care sectorul privat nu-l poate absorbi prin forțe proprii. Acum, provocarea cu care se confruntă România este *cum* să acționeze, cu suficientă putere și viteză, pentru a împiedica prelungirea recesiunii și adâncirea dezechilibrelor macroeconomice, astfel încât redresarea să fie o oportunitate pentru ajustarea structurilor economice în pași sincronizați cu statele din zona euro. Iată trei sugestii.

Întâi de toate, ***pierderile suportate de economie trebuie absorbite de bugetul de stat.*** Intervenția monetară poate susține eficient netezirea efectelor șocului dar, numai în tandem coordonat cu intervenția fiscală asigură stabilitatea țării pe termen lung. Cu un spațiu de manevră îngustat constant de prociclicitatea politicilor fiscale din ultimii cinci ani și, de solicitarea Consiliului (2020/C116/01) din 3 aprilie 2020 de a lua măsuri efective pentru reducerea deficitului bugetar și a deficitului structural, **creșterea datoriei publice este inevitabilă.** Finanțarea dezechilibrelor și refinanțarea datoriei sunt, așadar, prima prioritate, căci alternativa – măsurile de austeritate – ar adânci sever divergența față de zona euro.

Apoi, faptul că România beneficiază de flexibilizarea deficitului bugetar (prin utilizarea Clauzei derogatorii de la PSC) ajută la contracararea efectelor crizei însă, nu rezolvă problemele cu care am intrat în criză. ***Restabilirea echilibrelor macroeconomice, diminuarea deficitelor și reformele structurale necesită timp dar și înțelepciunea de a evita greșelile din trecut.*** De exemplu, în Tabelul 1 sunt prezentate o serie de vulnerabilități care au erodat persistent capacitatea statului de a răspunde eficient la șocuri: (a) ori de câte ori mix-ul de politici macroeconomice a fost dezechilibrat și supus presiunii politice; (b) când presiunile politice asupra BNR au prejudiciat independența băncii centrale și, (c) când relația statului cu sistemul bancar a fost în disconfort și a avut parte de constrângeri.

Și, nu în ultimul rând, ***reducerea costurilor acestei crize depinde de viteza cu care economia românească își adaptează acele structuri care pot absorbi șocul, din mers și eficient,*** prin: accelerarea reformelor structurale, cuplarea proiectelor de investiții naționale cu cele europene, regândirea consumului și orientarea producției spre activități de mediu,

tehnologii de comunicare și inteligență artificială, activități de sănătate, asigurări sociale și bunăstare.

Tabelul 1: Matricea de evaluare a rezilienței economice și a răspunsului statului la trei tipuri de șoc – o analiză comparativă pentru România

Răspunsul în materie de: Tip de șoc	Șocul intrării în UE suprapus cu șocul crizei financiare (2007 – 2010)	Șocul persistenței dezechilibrelor macroeconomice interne (2015 – februarie 2020)	Șocul crizei COVID-19 (martie 2020 – prezent)	Concluzii
Eficiența răspunsului la șoc	<ul style="list-style-type: none"> Absorbția șocurilor s-a realizat prin: piața unică (major) și piețele financiare (parțial, cu potențial destabilizator până la Inițiativa de la Viena) Relația autoritatea monetară-fiscală-bănci a acționat parțial ca un amortizor la șoc (Troika – efect compensatoriu) 	<ul style="list-style-type: none"> Absorbția șocurilor s-a realizat prin: piața unică, Bugetul UE/CFM 2014-2020 (major), piețe financiare (parțial) Relația autoritatea monetară-fiscală-bănci a fost în disconfort Progrese limitate pentru reforme structurale și reducerea deficitului structural (MTO); ajustarea lentă a structurilor economice: toate au alimentat constant dezechilibre macroeconomice 	<ul style="list-style-type: none"> Absorbția șocurilor s-a realizat prin: piața unică și Bugetul UE/CFM 2014-2020 (major), stabilizatori europeni (flexibilizare PSC, mecanism SURE, etc.) și piețe financiare (parțial) Relația autoritatea monetară-fiscală-bănci a acționat corelat și rapid ca amortizor la șoc și ca indicator de alocare mai bună a resurselor Reformarea structurilor economice (reformă structurale) recomandată în PDM în ultimii 5 ani 	<p><i>Eficiența răspunsului la șoc din partea statului (monetar și fiscal) depinde de eficiența amortizorilor la șoc, care provin de la politicile economice:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> interne – insuficiente externe: CFM/Bugetul UE Piețele financiare, dacă relația este confortabilă; altminteri, are potențial destabilizatoriu
Stabilizare (netezirea șocului)	“House in order” (cu sprijin Troika) a reglat mix-ul de politici și a stabilizat economia (consolidare fiscal-bugetară solidă) și limitarea deficitului structural	Politici fiscale relaxate, pro-ciclice și care nu respectă cerințele cadrului bugetar național, plus presiuni politice constante au desincronizat mix-ul de politici și dereglat structurile economice	Spațiu fiscal extrem de redus (peste limita permisă de TFUE) care limitează activismul politicii fiscale, în aceste circumstanțe grele	<ul style="list-style-type: none"> Necesitatea unei funcții de stabilizare coordonată la nivel european
Corectitudine și echitate în redistribuirea veniturilor	<ul style="list-style-type: none"> Veniturile interne: subiect de decizie politică națională Fondurile europene provenite din politicile europene tradiționale (de coeziune și politica agricolă comună) – subiect de decizie europeană și națională 	Convergența reală a crescut în România dar, modelul de creștere economică, bazat pe cheltuielile consumatorilor, afectează capacitatea țării de a atinge în mod durabil nivelul de trai din UE	<ul style="list-style-type: none"> Flexibilizarea PSC – Clauza de derogare compensatorie se aplică separat de PDE Doar viitorul CFM post 2020 și accesul la instrumente fiscale comune (transferuri, mutualizarea poverii și a riscurilor, etc.) pot crea condiții pentru o redresare simetrică comparativ cu zona euro și alte state non-euro 	<ul style="list-style-type: none"> Politicile de redistribuire în România au generat creșterea nivelului de trai în zonele și în proiectele finanțate majoritar din fondurile europene

Răspunsul în materie de: Tip de șoc	Șocul intrării în UE suprapus cu șocul crizei financiare (2007 – 2010)	Șocul persistenței dezechilibrelor macroeconomice interne (2015 – februarie 2020)	Șocul crizei COVID-19 (martie 2020 – prezent)	Concluzii
Sustenabilitate și durabilitate	<ul style="list-style-type: none"> • Credibilitatea și independența BNR – rol vital • Mix de politici în tandem care a creat așteptări pentru politici sustenabile la ieșirea din criză 	<ul style="list-style-type: none"> • Independența BNR – rol vital • Mix de politici debalansat și sub presiune politică → așteptări pentru politici fiscale nesustenabile → → premise pentru lansarea <i>Procedurilor de dezechilibre macroeconomice (PDM/ în 2015) și de deficit excesiv (PDE/în aprilie 2020)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Credibilitatea și independența BNR – esențiale • Mix de politici fiscale și monetare în tandem sincronizat → așteptări pentru o politică fiscală sustenabilă (aflată sub monitorizarea bianuală a CE prin Semestrul European /PDM și PDE) 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>BNR este numitorul comun în asigurarea sustenabilității pe termen lung în România</i> • <i>Ori de câte ori mix-ul de politici a fost desincronizat, statul a fost ineficient</i>
Concluzii	<ul style="list-style-type: none"> • <i>UE și Troika au sprijinit statul</i> • <i>Credibilitatea și independența BNR – rol vital</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Cinci ani de dezechilibre au adus România într-o situație de reziliență redusă la criza COVID-19</i> • <i>Independența BNR - rol vital</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Reîntoarcerea la noua normalitate: asimetrică și mai departe de zona euro sau cât mai simetrică și convergentă cu zona euro?</i> • <i>Credibilitatea și independența BNR – rol vital</i> 	<p align="center">Încrederea cetățenilor în stat?</p>

Sursă: adaptare proprie după Padoa-Schioppa, 1987, Buti, Jollès, Salto, 2019, pe baza teoriei lui Musgrave și Musgrave (1984)

V. Ajutoarele de stat acordate în UE în contextul crizei COVID-19. Oportunități pentru România

Autor: Andreea Emanuela DRĂGOI

Așa cum s-a putut observa și pe perioada crizei financiare internaționale din 2008, ajutoarele de stat reprezintă un instrument flexibil și eficient pentru furnizarea de suport financiar în sectoarele economice afectate din statele membre⁴. Vom prezenta succint modul în care ajutoarele de stat au fost utilizate de către statele UE pentru a diminua efectele economice negative ale actualei crizei COVID-19, precum și oportunitățile existente pentru România.

Având în vedere implicațiile economice ample ale crizei COVID-19 la nivelul UE, în martie a.c. au fost adoptate Noile orientări privind măsurile de ajutor de stat pe care statele membre le pot lua pentru atenuarea crizei COVID-19 (European Commission, (a), 2020). Ulterior, a fost adoptat și Noul cadru temporar care permite acordarea de scheme și măsuri de ajutor de stat pentru companiile și sectoarele economice afectate (European Commission, (b), 2020). De menționat că atât Vechiul Cadru Temporar (adoptat în timpul crizei din 2008), cât și Noul Cadru Temporar au caracter excepțional în raport cu reglementările actuale în domeniul politicii de ajutor de stat, unele analize explicând totuși că primul Cadru Temporar susținea în principal sectorul bancar din UE și, doar marginal, economia reală (Drăgoi, 2019).

Potrivit Noului cadru temporar pentru ajutorul de stat, statele membre pot oferi subvenții directe de 500.000 de euro unei companii, garanții de stat pentru împrumuturi bancare și rate ale dobânzii subvenționate pentru a atenua efectele crizei COVID-19 (CE, (b), 2020). Statele membre sunt obligate, însă, să notifice Comisiei Europene aceste scheme de ajutor de stat, ca și în cazul celor adoptate în timpul crizei din 2008⁵. O clarificare importantă este că, potrivit Noului cadru temporar, ajutorul acordat băncilor pentru menținerea fluxului de credit către companii va fi considerat ajutor indirect pentru companii (deoarece acestea vor avea obiectivul de a asigura lichiditatea și de a susține un răspuns fiscal armonizat la nivelul UE). În esență, la ora actuală pentru ca România să poată acorda ajutoare de stat în contextul crizei COVID-19 trebuie să îndeplinească următoarele criterii de eligibilitate simultană: ajutorul de stat nu depășește 500.000 de euro (înainte de aplicarea scutirilor fiscale sau a altor sarcini fiscale) pe

⁴ Luând în considerare necesitatea unui răspuns coordonat în cadrul UE, a fost adoptat un Nou cadru temporar pentru ajutoarele de stat, care să permită statelor membre să sprijine direct sau prin intermediul sistemului bancar sectoarele economice cele mai afectate

⁵ Excepții: schemele de ajutor care „ajută la remedierea daunelor economice cauzate de dezastre naturale sau evenimente excepționale”. Această excepție permite, de exemplu, acordarea unei compensații companiilor aeriene pentru pierderile suferite din cauza crizei COVID-19; o altă excepție se aplică schemelor de ajutor care vizează „remedierea unei perturbări grave în economia unui stat membru”, cu condiția ca ajutorul acordat să fie compatibil cu piața internă. Se impune statului membru să notifice Comisiei ajutorul propus cu obligația de a întârzia acordarea sa până la primirea aprobării oficiale. Cadru temporar actual se bazează pe această a doua excepție discreționară pentru a permite statelor membre utilizarea pe scară largă, dar pentru o perioadă limitată, a anumitor categorii de ajutoare de stat. De fapt, această excepție a fost utilizată pe scară largă de statele membre în cazul crizei din 2008 și, prin urmare, existența cadrului temporar anterior a facilitat o redactare mai rapidă a noului cadru, deși contextul este diferit

companie; ajutorul se acordă sub forma unui sistem cu un buget estimat; ajutorul poate fi acordat și întreprinderilor care nu se aflau în „dificultate” la 31 decembrie 2019, dar sunt în prezent „în dificultate” ca urmare a efectelor crizei COVID-19, ajutorul se acordă până la 31 decembrie 2020 exclusiv.

De la declanșarea crizei COVID-19 și până în prezent, numeroase scheme și măsuri de ajutor de stat au fost notificate și implementate de către statele membre, imediat după intrarea în vigoare a Noului Cadru Temporar (vezi Tabelul 1).

Tabelul 1: Ajutoarele de stat acordate în UE în contextul crizei COVID-19

Statul membru	Tipul de ajutor	Beneficiari/Condiții de eligibilitate	Sprrijinul financiar alocat
Germania	Împrumuturi pentru întreprinderile care se confruntă cu lipsa de lichiditate	Furnizarea de justificare pe baza auto-certificării nevoii de lichiditate	Împrumutul permite acordarea a mai puțin de 1 milion de euro/per beneficiar și este limitat fie la suma salariilor acordate de întreprinderea în cauză în 2019, fie la 25% din cifra sa de afaceri în 2019. Împrumutul poate fi acordat pentru susținerea nevoilor de lichiditate pe o perioadă de 12 luni în cazul întreprinderilor mari și 18 luni în cazul IMM-urilor.
Italia	Subvenții directe pentru companiile care produc echipamente medicale	Toate companiile italiene din domeniu Obiectivul este de extinde facilitățile de producție deja existente sau de a crea unele noi	Valoarea totală a schemei este de 50 milioane de euro
Letonia	Împrumuturi subvenționate pentru investiții și capital de lucru	Toate companiile letone care se confruntă cu dificultăți după data de 31 decembrie 2019	Plafon maxim de 50 de milioane de euro pentru investiții și 200 de milioane de euro pentru capital lucrativ.
Luxemburg	Ajutoare directe pentru toate întreprinderile mici și mijlocii, dar și pentru profesiile liberale afectate de criza COVID-19 și care au dificultăți financiare temporare	Costuri cu salariile și chiriile pentru o perioadă de timp limitată (maxim până în septembrie 2020) Beneficiari estimați: peste 1000	Nivelul maxim al ajutorului este de 50% din costurile eligibile, dar nu poate depăși 500.000 de euro pe companie.
Marea Britanie	Ajutoare sub formă de subvenții directe pentru toate IMM-urile afectate de criza COVID-19 și care se confruntă cu dificultăți economice temporare	Cifra de afaceri trebuie să nu depășească 49 de milioane de euro Autoritățile britanice estimează că vor fi peste 5,9 milioane de beneficiari eligibili	Plafonul maxim al schemei de ajutor de stat este de 654 de milioane de euro

Statul membru	Tipul de ajutor	Beneficiari/Condiții de eligibilitate	Srijinul financiar alocat
Danemarca	Compensații salariale pentru artiști și cei care desfășoară profesii liberale	Cu condiția să se afle în imposibilitatea de a înregistra venituri din cauza crizei COVID-19.	26 000 mărci daneze/ pe lună
Franța	Schemă de garantare pentru remedierea unor dificultăți serioase în economie Tipuri de ajutor: ajutoare directe, garanții, împrumuturi cu dobândă subvenționată	Toate întreprinderile franceze indiferent de mărime sau sector de activitate, inclusiv cele implicate în producția agricolă primară	Buget total al schemei 7 miliarde de euro
Estonia	Garanții directe (schemă de ajutor de stat)	Companiile mici afectate de criza COVID-19 cu până la 49 de angajați, cu o cifră de afaceri între 40.000 și 1 milion de euro și care nu se aflau în proceduri de insolvență la data izbucnirii crizei COVID-19	Buget total de 10 milioane de euro
Slovacia	Schemă sub formă de împrumuturi directe pentru remedierea unei perturbări serioase în economie	Pentru consolidarea forței de muncă și a celor care sunt proprii angajați	Buget total al schemei de 2 miliarde de euro
Ungaria	Schemă sub formă de împrumuturi directe pentru remedierea unei perturbări serioase în economie	Pentru salarii din cercetare/dezvoltare; Orice întreprindere care angajează personal de C&D, indiferent de mărimea întreprinderii, cu condiția să nu se afle în procedură de insolvență la data solicitării ajutorului	Bugetul total al schemei este de 88 milioane de euro
Polonia	Garanții directe (schemă de ajutor de stat)	Toate întreprinderile medii și mari, indiferent de sectorul de activitate, cu condiția să nu se fi aflat în dificultate anterior crizei COVID-19 (în sensul prevăzut de Regulamentul GBER)	Bugetul estimat al schemei este de 4,8 miliarde de euro

Sursa: Autor pe baza statisticilor comunitare disponibile la adresa:

https://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/index.cfm?fuseaction=dsp_sa_by_date

Notă: Toate schemele notificate au primit aprobarea CE.

Concluzii și recomandări. România poate sprijini în mod direct prin scheme de ajutor de stat, dar și prin subvenții directe (măsurile individuale) companiile și sectoarele cele mai afectate, urmărind ca obiective specifice: combaterea „eșecurilor de piață” și efectele de destabilizare economică (sprijin pentru cercetarea și dezvoltarea unui vaccin sau tratament împotriva coronavirusului, pentru construcția și modernizarea instalațiilor de testare pentru focarele de Coronavirus- materiale de protecție și dezinfectanți), precum și sprijin direcționat sub formă de plăți cu impozit amânat și / sau suspendări ale contribuțiilor de securitate socială ale angajatorilor pentru a ajuta la evitarea șomajului masiv. Așa cum au optat unele state

membre, companiile care se confruntă cu lipsă de lichiditate ar putea fi susținute prin scheme de garantare, cu condiția să nu se fi aflat în insolvență la data solicitării ajutorului.

Cu toate acestea, în opinia noastră, în România:

- *Sprijinul acordat de stat se impune să fie clar definit și limitat în timp.*
- *Este necesar a se exclude posibilitatea obținerii de beneficii nejustificate pentru companii sau bănci pe cheltuiala contribuabilului.*
- *Este nevoie de contribuția echitabilă din partea sectorului privat, printr-o remunerație adecvată pentru introducerea de scheme de sprijin general (precum un sistem de garantare) și acoperirea de către sectorul privat a cel puțin unei părți semnificative din costul asistenței acordate.*
- *Este obligatoriu să se impună norme comportamentale suficiente pentru beneficiari care să împiedice abuzul de sprijin de stat, cum ar fi: extinderea și strategiile de piață agresive realizate după primirea unei garanții sau împrumut cu dobândă subvenționată.*

VI. Posibile măsuri de sprijin acordate întreprinderilor în contextul crizei COVID-19

Autor: Răzvan VOINESCU

Sprijinul acordat întreprinderilor în contextul crizei COVID-19 ar trebui să abordeze provocările specifice cu care acestea se confruntă în circumstanțele unice ale pandemiei și să fie însoțit de acțiuni mai largi de sprijinire a lucrătorilor care și-au pierdut locul de muncă, identificând sinergiile posibile, acolo unde este cazul. Răspunsurile politicii guvernamentale de sprijin pentru întreprinderi vor trebui să abordeze fiecare dintre cele trei etape (teoretic) distincte ale crizei: *i) restrângerea generală a activității economice, datorată măsurilor de prevenire a răspândirii epidemiei; ii) reluarea activității economice, de îndată ce răspândirea virusului este menținută sub control; și iii) reluarea creșterii economice și identificarea de noi modele de afaceri.*⁶

Intervențiile de urgență pentru a răspunde primei și celei de-a doua etape de evoluție a pandemiei vor ajuta la accelerarea relansării economice în cea de-a treia etapă. Ținând cont de faptul că prima etapă de evoluție pandemică va putea fi recurentă, acțiunile de politici publice ar trebui să rămână flexibile, și să acopere inclusiv eventualitatea operării întreprinderilor în condiții sub-optime pe termen mai lung. În prima etapă, politicile publice ar trebui să se axeze pe susținerea continuității activității economice, prin finanțarea costurilor fixe de operare ale întreprinderilor, pentru a salva cât mai multe locuri de muncă și pentru a oferi baza pentru o recuperare mai ușoară și mai rapidă, prevenind, astfel, falimentele și migrarea firmelor spre economia informală. Factori importanți ai succesului în etapa a doua, de reluare a activității economice, includ măsuri de politici specifice, care să faciliteze accesul la servicii financiare, să permită recuperarea piețelor și identificarea de lanțuri de aprovizionare alternative, respectiv să creeze un mediu de afaceri mai prietenos. Astfel de măsuri pot crea întreprinderilor un cadru favorabil depășirii mai rapide a efectelor negative ale crizei economice. În această etapă va fi necesară punerea la dispoziție de către guvern a unui stimul fiscal consistent, care să sporească cererea agregată și să repornească activitățile întreprinderilor la parametrii anteriori. Este posibil ca o parte dintre măsurile din prima etapă, de restrângere controlată a activității economice, cu acoperirea costurilor fixe de funcționare ale întreprinderilor, să fie necesare în continuare; printre acestea se numără creditele fiscale și împrumuturile garantate de stat.

În pofida tuturor eforturilor pe care cele mai multe dintre guverne le vor depune pentru a veni în sprijinul întreprinderilor în perioada de menținere, respectiv de reluare a activității economice în diferitele etape de evoluție ale pandemiei, unele dintre acestea se vor închide. De

⁶ ILO (16 April 2020). *Interventions to support enterprises during the COVID-19 pandemic and recovery*. Retrieved from https://www.ilo.org/empent/areas/covid-19/WCMS_741870/lang--en/index.htm

asemenea, multe dintre întreprinderile care vor supraviețui vor rămâne, probabil, vulnerabile, în măsura în care nivelurile anterioare ale veniturilor vor fi recuperate doar lent de către întreprinderi, acestea fiind, suplimentar, nevoite să gestioneze datoriile acumulate și plățile amânate în perioadele de restrângere, respectiv de reluare a activității. În acest context, va fi necesar ca guvernele să sprijine în continuare astfel de aceste întreprinderi, pentru a le facilita însănătoșirea economică rapidă, revenirea la bilanțuri echilibrate sau excedentare și crearea de noi locuri de muncă. Astfel de eforturi vor ținti termene lungi și, dată fiind povara datoriei, cu care guvernele deja se confruntă, multe dintre intervenții vor fi amânate până după rezolvarea celor mai urgente dintre probleme. Cu toate acestea, intervențiile care consolidează situația economică a întreprinderilor și le permite acestora să-și sporească veniturile, astfel încât să poată rambursa împrumuturile și plățile amânate, sunt esențiale pentru reluarea și menținerea creșterii economice susținute și crearea de noi locuri de muncă. Prin urmare, majoritatea organizațiilor financiare internaționale încurajează guvernele să planifice încă din această perioadă astfel de intervenții viitoare.⁷

Criza deschide posibilitatea unor noi forme de cooperare între întreprinderile mari și cele mai mici, în special în acele sectoare economice, cel mai puternic afectate de șoc. Întreprinderile mici și mari ar putea coopera pentru pregătirea condițiilor necesare pentru recuperare și creștere. O astfel de alianță ar spori capacitatea microîntreprinderilor și IMM-urilor de a-și extinde producția, de a respecta standardele de piață și de a răspunde așteptărilor cumpărătorilor. Întreprinderile mari din sectoarele vitale, precum telecomunicațiile, ar putea ajuta la extinderea accesului întreprinderilor celor mai mici și mai vulnerabile la produse și servicii de calitate, la tarife accesibile. Sprijinul acordat întreprinderilor în faza de recuperare va trebui să răspundă și nevoilor unităților care operează în economia informală și să ia în considerare acele intervenții care ar putea sprijini redirecționarea acestor unități către segmente de piață mai puțin saturate și/ sau către segmente de piață noi și formale, să promoveze modernizarea competențelor și să asigure stimulentele necesare pentru ca astfel de unități să se integreze în economia formală. (A se vedea Caseta 1).

La nivelul fiecărei țări sau chiar regiuni, caracteristicile fiecărei etape de evoluție a pandemiei sunt dependente de contexte economice și sociale diferite, ceea ce impune adecvarea măsurilor de politici, în special a celei de punere în aplicare a distanțării, respectiv izolării fizice complete.

⁷ ILO (16 April 2020). *Interventions to support enterprises during the COVID-19 pandemic and recovery*. Retrieved from https://www.ilo.org/empent/areas/covid-19/WCMS_741870/lang--en/index.htm

Caseta 1 Obiective generale, specifice și măsuri de politică economică în etapa de reluare a creșterii economice și de identificare de noi modele de afaceri

Obiectiv general de politici: 1. Consolidarea economică a întreprinderilor, în vederea sporirii veniturilor acestora, pentru a-și putea rambursa creditele și alte datorii reeșalonate, și pentru a facilita recuperarea integrală a pierderilor economice, menținerea creșterii economice solide și crearea de locuri de muncă
Obiectiv specific de politici: 1.1. Modernizarea infrastructurii, în scopul îmbunătățirii accesului întreprinderilor la piețe de aprovizionare și de desfacere, creării de locuri de muncă și creșterii cererii, prin lucrări publice, PPP și/ sau achiziții publice
Măsuri de politici: 1.1.1. Realizarea de investiții publice în modernizarea infrastructurii de transport de bunuri (rutier, feroviar fluvial, maritim și aerian) 1.1.2. Modernizarea infrastructurii de producție, transport și distribuție de energie, respectiv a celei de apă și canalizare 1.1.3. Îmbunătățirea accesului la servicii TIC și a calității serviciilor
Obiectiv specific de politici: 1.2. Îmbunătățirea ofertei de servicii de afaceri în sprijinul, microîntreprinderilor, IMM-urilor și al antreprenorilor, pentru îmbunătățirea productivității, a capacității de management financiar și de marketing a acestora, respectiv pentru stimularea dezvoltării de noi proiecte antreprenoriale, care să susțină o creștere economică sustenabilă și incluzivă
Măsuri de politici: 1.2.1. Îmbunătățirea ofertei instituțiilor publice de educație și formare tehnică (inițială și continuă), pentru a oferi antreprenorilor oportunitatea dezvoltării de abilități manageriale 1.2.2. Furnizarea de către guvern de vouchere destinate noilor antreprenori și întreprinderi, pentru a facilita accesul acestora la expertiza furnizorilor de servicii de afaceri și de formare profesională 1.2.3. Facilitarea de către guvern a interacțiunilor pe piețe, în colaborare cu organizațiile patronale 1.2.4. Adoptarea de către guvern, de măsuri de stimulare a eforturilor întreprinderilor de a-și îmbunătăți sustenabilitatea afacerilor, de a se moderniza tehnologic și de a investi în transformarea digitală (e.g. TIC, securitate cibernetică)

Sursa: prelucrarea autorului pe baza ILO Country policy responses; OECD SME Policy Responses; UNDP Response; World Bank Pandemic Response; IMF Policy Responses to COVID-19; IOE COVID-19 Business Response Platform; International Trade Centre Supporting small businesses through the COVID-19 crisis

Măsurile de politici de sprijin ar trebui să includă intervenții la toate nivelurile economice (i.e. întreprindere, ramură de activitate economică, sector, economie națională), respectiv la toate nivelurile administrației publice (i.e. local, regional, național și internațional, după caz), cu obiective consecvente și complementare. Guvernele ar trebui să definească criterii clare de eligibilitate pentru programele de intervenție, să identifice modalitățile optime de furnizare de sprijin și să prioritizeze categoriile de beneficiari. Consultarea și dialogul social ar trebui să joace un rol central în dezvoltarea politicilor guvernamentale, pentru a optimiza conținutul, intensitatea și durata măsurilor de sprijin al întreprinderilor și alinierea acestora cu drepturile și nevoile lucrătorilor. Guvernele ar trebui, de asemenea, să implementeze mecanisme solide de monitorizare, pentru a menține, ajusta, după caz, și elimina treptat intervențiile, în funcție de amplitudinea, durata și caracterul repetitiv sau nu al șocului. Măsurile care privesc siguranța, relaxate temporar pentru a permite o mai mare flexibilitate a răspunsurilor la criză, ar trebui reinstituite de îndată ce va fi posibil.⁸ Politicile și programele ar

⁸ ILO (16 April 2020). *Interventions to support enterprises during the COVID-19 pandemic and recovery*. Retrieved from https://www.ilo.org/empent/areas/covid-19/WCMS_741870/lang--en/index.htm

trebui să fie, în general, limitate în timp și să ia în considerare povara serviciului datoriei publice viitoare.

VII. Opinii ale experților străini și români cu privire la criză. Posibile soluții pentru relansarea economiei românești

Autor: Monica Iulia OEHLER SINCAI

Pandemia de SARS-CoV-2 este considerată de experții Fondului Monetar Internațional (FMI) „un dezastru rar întâlnit”. Lumea a ajuns într-o „Mare Izolare”, iar economia mondială este în recesiune, actuala criză prefigurându-se drept cea mai gravă de la Marea Depresiune din 1929-1933, depășind ca intensitate criza financiară internațională din 2008-2009 (IMF, 2020).

Se estimează că produsul brut mondial se va contracta puternic în 2020 – cu 3% potrivit FMI și 3,5% conform Comisiei Europene (CE) –. În scenariul de bază, potrivit căruia pandemia scade în intensitate în a doua jumătate a anului 2020, iar măsurile de izolare vor fi relaxate treptat, ritmul de creștere a produsului brut mondial în 2021 este prognozat de FMI la 5,8%, iar de CE la 5,2%. Dar incertitudinea va persista și nu este exclus ca, pe termen lung, lumea post-criză să rămână cu totul diferită decât cea obișnuită. Pentru **România, la nivelul anului 2020, FMI estimează o scădere a PIB-ului de 5%, iar CE indică o reducere și mai accentuată, de 6%. Pentru 2021, FMI prognozează o creștere economică de 3,9%, iar CE 4,2%**. În ambele analize, în cadrul UE, România figurează printre țările mai puțin afectate de criză prin prisma evoluției PIB-ului, însă **majorarea deficitului bugetar este îngrijorătoare**.

Potrivit estimărilor experților Conferinței Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD), valoarea investițiilor străine directe (ISD) la nivel mondial va scădea cu 40% în 2020 (UNCTAD, 2020). La rândul său, Organizația Mondială a Comerțului (OMC) avertizează că este posibil ca valoarea schimburilor comerciale internaționale să scadă cu un procentaj cuprins între 13 și 32% în 2020, pe fondul crizei Covid-19 (WTO, 2020).

Așadar, motoarele „clasice” ale creșterii economice sunt grav afectate, deopotrivă la nivel mondial și în România, în special cererea și ISD. Majoritatea sectoarelor economice este puternic afectată, iar în primul rând se remarcă: turismul-călătoriile, transportul aerian, construcțiile, HoReCa, sectoarele culturale și creative, primele menționate fiind intensive în forță de muncă. În vederea relansării economiei românești, s-au dovedit utile: (1) analiza soluțiilor propuse de organizații internaționale; (2) identificarea celor mai bune măsuri adoptate de alte state din UE; (3) investigarea soluțiilor avansate de asociațiile/organizațiile profesionale din România; (4) consultări intense, dar rapide, cu mediul de afaceri și, pe baza lor, transmiterea unui plan către Comisia Europeană (care să includă și o listă preliminară a ajutoarelor de stat pe sectoare de activitate – de pildă, pentru **conversia producției** unor companii către domenii esențiale).

Reprezentanții mediului de afaceri din România confirmă că economia națională are nevoie de sprijin în valoare de circa 30 de miliarde de euro (15% din PIB). Pentru aceasta,

marile companii cer guvernului să apeleze la FMI (Cornea, 2020). Însă orice împrumut solicitat de la FMI aduce după sine un set de reguli (în general, măsuri de austeritate), care ar fi complet neproductive în cazul crizei actuale. Tocmai de aceea, este nevoie de injecții de capital, dar nu pe baza unui împrumut de la FMI. În schimb, trebuie atrase toate fondurile posibile de la UE; sunt necesare politici de transfer al veniturilor; este necesară facilitarea accesului la linii de credite, dar la rate moderate ale dobânzii (soluție deja adoptată, potrivit căreia IMM-urile primesc credite bancare garantate de stat, cu dobânzi subvenționate). Banca Națională a României a recurs la măsuri de politică monetară adecvate, precum reducerea ratei dobânzii cheie și reducerea ratei rezervelor minime obligatorii pentru pasivele în lei ale instituțiilor de credit, dar și măsuri neconvenționale (în premieră, achiziționarea de titluri de stat de pe piața secundară).

Consiliul Național al IMM-urilor (CNIPMMR, 2020) prezintă trei scenarii de ieșire din criză (V, U, L, în funcție de panta redresării economice), subliniind că România trebuie să se pregătească pentru a fi capabilă să asigure o ieșire din criză după scenariul V, de redresare rapidă. Direcțiile de acțiune propuse se conturează pe cinci paliere: (1) Cererea de produse și servicii, internă și externă; (2) Asigurarea lanțurilor de aprovizionare a companiilor și populației în țară și din străinătate; (3) Asigurarea de lichidități și finanțări pentru companii și populație; (4) Realizarea de investiții substanțiale, publice și private, autohtone și străine; (5) Asigurarea de resurse umane sănătoase, apte și disponibile pentru a munci. Dintre măsurile sectoriale propuse, se remarcă **Programul strategic de susținere a Centrelor de depozitare, colectare și distribuție a produselor agro-alimentare românești**. În opinia inițiatorilor, pentru relansarea agriculturii și industriei sunt necesare, printre altele: înființarea de “Centre de colectare” a produselor agricole și de crearea de Asociații ale producătorilor agricoli și industriali, anularea taxelor pe cifra de afaceri impuse furnizorilor de către marii retaileri și adoptarea Codului de bune practici care funcționează în Uniunea Europeană de peste 10 ani.

În final, trebuie subliniat că, în opinia ministrului economiei, România își va regândi producția, urmând să se concentreze pe energie, petrochimie și apărare. Totodată, va fi stimulată producția locală astfel încât să fie asigurată securitatea aprovizionării cu alimente, gaze și echipamente medicale, fiind așadar necesară susținerea **conversiei producției unor companii în domenii esențiale**. Apreciem ca fiind necesară încurajarea în continuare a utilizării pe scară largă a tehnologiilor digitale, deopotrivă în sectorul public și cel privat. Provocarea majoră pentru „noua economie” va fi gradul de pregătire a populației pentru acest salt, principalele două categorii afectate de riscul excluderii digitale fiind populația din mediul rural și vârstnicii. Este necesară, totodată, încurajarea actorilor economici să continue cooperarea în vederea consolidării sectorului sănătății publice, prioritară nu doar în prezent, dar și pe termen lung.

VIII. America Latină și Zona Caraibilor în contextul pandemiei COVID-19V

Autor: Ana VOICU

Cercetător științific asociat, Institutul de Economie Mondială, Academia Română
Ministru plenipotențiar, Ministerul Afacerilor Externe

Odată cu apariția primului caz de infectare cu Covid-19 (26 februarie, Sao Paulo, Brazilia) și rapida propagare a pandemiei în regiune, statele din America Latină și zona Caraibilor au adoptat o serie de inițiative în domeniul sanitar, în scopul menținerii sub control a noii situații, cu măsuri de distanțare socială și de restricționare a activităților neesențiale, în general aplicând recomandările OMS.

Răspunsul guvernamental a constat în garantarea/creșterea alocărilor financiare în domeniul sănătății, inclusiv pentru achiziționarea de echipamente medicale. Statele din regiune s-au văzut în situația de a adopta măsuri urgente, fiind promovate inițiative pe multiple planuri, de la consolidarea politicilor în domeniul sănătății, izolare socială, închiderea granițelor, suspendarea cursurilor școlare/universitare, anularea diverselor activități sportive și culturale etc.

Din punct de vedere economic, țările din regiune s-au confruntat cu o nouă realitate: perturbări ale lanțului global de aprovizionare, scăderea prețurilor la materii prime, restricțiile curselor aeriene și contracția activităților turistice, ca sursă importantă de venituri (în principal zona Caraibilor), disfuncționalități în transporturile de mărfuri și pierderi în sfera comercială, scăderea exporturilor, ca urmare a contracției economiilor principalilor parteneri comerciali (SUA, China și statele din Europa), căderea prețului petrolului care a afectat puternic țările exportatoare (Venezuela, Mexic, Ecuador, Columbia, Brazilia), scăderea remitențelor (Honduras, El Salvador, Guatemala, Nicaragua), fluctuațiile piețelor financiare, deprecierea monedelor naționale, reducerea ISD (Mexic și America Centrală), ieșirile de capital (Brazilia, Mexic) ca principale efecte resimțite de către statele Americii Latine și zonei Caraibilor. Toate acestea s-au repercutat semnificativ asupra activității industriale și sectorului de servicii, cu impact puternic asupra perspectivelor economice.

Concomitent implementării măsurilor în sistemul sanitar, autoritățile naționale au evaluat consecințele pandemiei la nivel macroeconomic, aplicând o serie de politici publice necesare. În plan social și economic, impactul diferă de la un stat la altul, în funcție de situația internă și de gradul de implementare a măsurilor adoptate în noua conjunctură.

Guvernele au elaborat planuri economice de urgență, ca principale componente avute în vedere - bugetul sistemului de sănătate, protecția veniturilor sectoarelor sociale vulnerabile și conservarea locurilor de muncă. Au fost înființate fonduri de solidaritate pentru a răspunde

eficient urgențelor economice și sociale ale IMM și s-a dispus continuarea activităților în furnizarea serviciilor esențiale - sănătate, apă, gaz, electricitate.

Majoritatea statelor din America Latină și zona Caraibilor au adoptat o serie de măsuri economice, prin inițiative în plan fiscal, monetar, precum subvenționarea salariilor, reducerea/eliminarea taxelor vamale la importurile de produse alimentare esențiale, de igienă și medicamente, transferuri directe către gospodăriile vulnerabile, extinderea programelor sociale, îmbunătățirea accesului la creditare, reducerea efectelor șomajului și măsuri de relaxare fiscală pentru sprijinirea gospodăriilor și firmelor etc. La rândul lor, băncile centrale au trecut la reducerea ratelor dobânzii și a rezervelor minime obligatorii, au intervenit pentru stabilizarea monedelor naționale și au elaborat planuri de contingență, fiind pregătite să furnizeze lichidități instituțiilor financiare pentru acordarea de împrumuturi către firme.

Au fost adoptate pachete financiare consistente pentru implementarea măsurilor economice de sprijinire a gospodăriilor și IMM, cu alocări semnificative - Peru (12% din PIB), Brazilia (10% din PIB), Chile (7.5%), urmate de El Salvador, Guatemala și Panama (4% din PIB), Paraguay (3%), R. Dominicană (2.5%), Bolivia, Columbia, Uruguay, Honduras, Costa Rica, Belize, Argentina (2%), Mexic (1%) etc.

Deși impactul pandemiei Covid-19 va fi general, diferențiat însă de la un stat la altul, actuala criză paralizează implementarea reformelor structurale esențiale țărilor din regiune pentru creșterea productivității și competitivității. Au apărut noi riscuri și provocări față de perspectivele creșterii economice, într-un moment în care multe state din America Latină dispun de un spațiu relativ limitat pentru aplicarea de stimulente monetare sau măsuri fiscale, ca instrumente de atenuare a problemelor generate de actuala situație.

În aceste condiții, nu mai puțin de 16 state din America Latină și zona Caraibilor au solicitat împrumuturi și asistență de la organismele financiare internaționale, acestea prioritizând ansamblul resurselor financiare și tehnice puse la dispoziția statelor din regiune. Printre acestea menționăm: sprijin pentru creșterea capacității de pregătire și răspuns în domeniul sanitar, alocarea de resurse pentru stoparea propagării Covid-19 și atenuarea efectelor prin consolidarea sistemelor de sănătate publică și achiziții de echipamente sanitare. Totodată, s-au adoptat măsuri pentru crearea rețelelor de siguranță pentru sectoarele vulnerabile, protejarea veniturilor gospodăriilor și programele de transferuri și subvenții inclusiv transferuri pentru lucrătorii din economia informală sau firme din sectoarele afectate de criză. În cazul firmelor mici și mijlocii, care reprezintă aproximativ 70% din locurile de muncă din regiune, s-au avut în vedere stabilirea de programe de finanțare și garantare de lichidități pe termen scurt, restructurarea împrumuturilor și sprijinirea lanțurilor strategice de aprovizionare, măsuri fiscale

pentru atenuarea impactului economic concentrate pe finanțarea răspunsului la criză și pe planurie de continuitate pentru derularea cheltuielilor și achizițiilor publice.

În actualul context, trebuie reamintit faptul că America Latină (inclusiv zona Caraibilor) este regiunea cu cea mai mare frecvență a crizelor economice, factorii externi îmbinându-se cu eșecul politicilor economice sau amânarea reformelor structurale necesare creșterii productivității și competitivității. Alături de șocurile externe și slăbiciunile structurale ale economiilor, trebuie adăugată și vulnerabilitatea la șocurile climatice, respectiv impactul dezastrelor naturale (în principal, subregiunea Caraibilor și America Centrală).

În noua conjunctură globală generată de pandemia Covid-19, pe fondul tensiunilor politice/sociale acumulate și al slabei performanțe economice din 2019, America Latină și zona Caraibilor se vor confrunta cu o puternică recesiune economică, cea mai gravă situație din perioada în care statele din regiune înregistrează conturile naționale (anii 50), proiecțiile indicând, pentru 2020, un impact economic sever: o scădere de 5.2%, pe ansamblul regiunii, ca efecte al principalelor trei economii afectate: Mexic -6.6%, Brazilia -5.3% și Argentina -5.7%. Această situație va accentua vulnerabilitățile naționale interne, cu consecințe pe termen mediu și lung.

IX. Impactul crizei COVID-19 la nivel sectorial

9.1. Analiza pieței internaționale a țițeiului și a gazului natural

Autori: Petre PRISECARU

Paul CALANTER

Volatilitatea extrem de ridicată a prețurilor țițeiului pe fondul unei tendințe preponderent și accentuat descendente, din ultimele două luni și sub influența unui puternic factor extraeconomic (pandemia de Covid 19) face hazardată orice prognoză privind evoluția prețurilor la țiței și gaz natural pe termen scurt, mediu și lung. Pe fondul acestei volatilități, lupta dintre cei mai importanți producători pentru cotele de piață a devenit una acerbă și, în plus, în martie și aprilie a avut loc căderea cererii globale ca efect al pandemiei de COVID-19. Acestea nu sunt probleme care pot fi rezolvate printr-o reuniune OPEC sau acorduri OPEC+. Indicele OVX măsoară volatilitatea prețurilor la petrol și se calculează prin utilizarea fluctuațiilor prețurilor opțiunilor financiare pentru WTI. Indicele OVX a ajuns la 190 la 20 martie, o măsurătoare record deoarece ea a început relativ recent, în 2007. Fluctuațiile zilnice ale prețurilor petrolului au rămas sub 2% în cea mai mare parte a anului 2019. Mai precis, au existat doar de câteva ori situații în care prețurile au fluctuat cu mai mult de 10% într-o singură zi în ultimii 20 de ani. Fluctuațiile s-au accentuat și multiplicat în aprilie a.c., pe 20 aprilie prețul WTI la New York s-a prăbușit complet, intrând într-o marjă negativă și scăzând cu 55,90 \$/baril (-37.63 \$/baril) din cauza lipsei complete de cumpărători și a unei oferte masive de țiței.

Se așteaptă ca cererea globală de țiței să scadă în acest an într-un quantum record de 9,3 mil. barili/zi (peste 450 mil tone/an) față de anul trecut. Cererea în aprilie era estimată a fi cu 29 mil. barili/ zi mai mică (1500 mil tone pe o bază anualizată) decât în urmă cu un an. Recuperarea din a doua jumătate a anului 2020 va fi treptată; în decembrie, se estimează că cererea va fi în continuare în scădere, cu 150 mil tone, calculată pe o bază anuală. Oferta globală de țiței va fi diminuată cu un nivel record de 12 mil. barili/zi (600 mil tone/an) în luna mai a.c. Reduceri suplimentare urmează să mai apară din alte țări, în speță în SUA și Canada, ultima raliindu-se la acordul OPEC+.

România ar putea valorifica oportunitatea oferită de compania „Oil Terminal” (controlată majoritar de stat, listată la bursă) care administrează capacități importante de stocare la Constanța. Prin creșterea tarifelor de stocare pentru țiței și produse petroliere și punerea rapidă în funcțiune a cât mai multor capacități s-ar putea mări semnificativ veniturile și profitabilitatea companiei Oil Terminal. De asemenea, există capacitate de stocare și în cadrul agenției naționale care administrează rezervele de stat.

Se poate profita și de oportunitatea unor importuri de gaz natural în vederea stocării în depozite subterane, la actualele prețuri scăzute, deși mărirea importurilor din Rusia ar fi relativ dificilă. Totodată, ar putea fi luate în considerare pentru rezervele de GPL (gaz petrolier lichefiat) și depozitele din portul Midia.

Romania dispune de un atu teoretic major în domeniul **gazelor naturale** în urma importantelor descoperiri efectuate în platoul continental al Mării Negre. **Rezervele din acest perimetru, estimate între 200 și 300 mrd m.c, ar garanta României o independență/autonomie energetică pe termen lung.** Noile descoperiri de țiței și gaze provin în mare măsură din zăcămintele din ce în ce mai greu abordabile din punct de vedere tehnologic, geologic și comercial. Miza energetică, economică și geopolitică a exploatării acestor rezerve este atât de mare încât a generat presiuni politice externe extrem de puternice din partea unor state care au firme implicate în proiect, la care statul nu ar trebui să cedeze ci să încerce să le valorifice corespunzător, inclusiv prin utilizarea sporită a gazului în petrochimie și prin extinderea folosirii sale în gospodăriile populației.

Nu sectorul hidrocarburilor ridică probleme în asigurarea securității energetice, ci acela al energiei electrice. Intârzierea nepermisă a **investițiilor în domeniul energiei electrice și protecției mediului**, estimate la nivelul de 22 miliarde euro pentru perioada 2021-2030, va crea mari probleme și dificultăți României în viitor, din perspectiva atingerii obiectivelor stabilite pe cele două domenii în concordanță cu țintele fixate la nivelul UE. Pe viitor, sunt necesare investiții enorme impuse de construirea grupurilor 3 și 4 de la Cernavodă și de modernizarea termocentralelor și a hidrocentralelor, precum și de construirea unor noi hidrocentrale de putere mică și/sau medie (gen Tarnița).

9.2. Analiza piețelor internaționale ale grâului, porumbului și orezului

Autor: Emilia BĂLAN

În primele patru luni din 2020, cotațiile *grâului* la Bursa de la Londra s-au situat pe un trend descendent (Moore Research Center [MRC], 2020), ca urmare a crizei pandemiei de coronavirus și a evoluției factoriilor fundamentali ai pieței mondiale specifice. Potrivit Sowell et al. (2020), balanța mondială producție- consum a grâului, în sezonul iulie 2019/ iunie 2020, este previzionată a înregistra un excedent de 14,7 milioane tone (Tabel 1).

Tabel 1: Evluția indicatorilor economici ai piețelor grâului și porumbului, la nivel mondial și în principalele țări

- milioane tone -

Țara (regiunea)/ Indicatorul	Stocuri inițiale		Producție		Consum		Export	
	2018/19	2019/20	2018/19	2019/20	2018/19	2019/20	2018/19	2019/20
GRĂU								
Total mondial, din care:	278	293	731	764	737	750	175	184
China	140	150	131	134	125	126	1	1
S.U.A.	29	26	51	52	30	31	26	27
India	17	24	100	104	96	96	0,5	0,5
UE (28)	11	10	137	154	123	126	23	34
Fed. Rusă	8	8	72	74	41	40	36	34
PORUMB								
Total mondial, din care:	321	303	1.124	1.113	1.144	1.131	172	174
S.U.A.	56	53	364	348	310	308	49	47
China	210	199	257	261	274	279	0,2	0,2
Brazilia	5	4	101	101	67	67	39	39
UE (28)	5	2	64	67	88	84	4	4
Argentina	2	4	51	50	14	15	33	35

Sursa: Tabel alcătuit de autor pe baza datelor Sowell et al. (2020)

În ceea ce privește cantitățile exportate de grâu la nivel mondial în 2019/20, datele publicate arată un volum de 184 milioane tone, ceea ce reprezintă o creștere cu 4,6% față de sezonul 2018/19, ca urmare a prognozelor pozitive privind livrările de grâu ale Uniunii Europene (UE) și SUA, dar și a sporirii importurilor din partea Turciei, Egiptului și Indoneziei (Sowell et al., 2020).

În perioada ianuarie – aprilie 2020, cotațiile *porumbului* pe piața internațională s-au diminuat (MRC, 2020). Scăderea nu a fost susținută de factorii fundamentali ai pieței, deoarece prognozele Sowell et al. (2020) privind balanța mondială producție- consum din sezonul octombrie 2019/ septembrie 2020 va înregistra un deficit de 17,8 milioane tone (Tabel 1).

Comerțul internațional cu porumb se previzionează a crește moderat în 2019/20 comparativ cu sezonul anterior, ajungând la 174,1 milioane tone (+1,3%). SUA este principalul producător și exportator mondial de porumb. China aflată pe locul secund în clasamentul mondial al producătorilor, deține cele mai mari cantități de porumb (199 milioane tone).

În ceea ce privește *producția de grâu a României*, Comisia Europeană (CE) previzionează o recoltă de 10,02 milioane tone pentru sezonul 2019/20, iar pentru 2020/21

statisticienii au calculat o cantitate de 11,05 milioane tone (European Commission [EC], 2020). Creșterea pentru sezonul viitor se bazează pe o extindere a suprafeței cultivate cu 51 mii ha., la 2,42 milioane ha. și a obținerii unui randament de 5,16 tone/ha., în creștere cu +7,5% față de cel ce se va înregistra în 2019/20. Exporturile României de grâu se vor putea ridica în 2019/20, la 5,8 milioane tone. Conform datelor USDA, consumul de grâu al României este de aproximativ 4 milioane de tone/an (Slette & Dobrescu, 2018). În 2019/20, producția de grâu a țării noastre este prognozată la 10 milioane tone, ceea ce arată că, **România își poate acoperi necesarul de consum din producția internă**. *Cu toate acestea, pentru protejarea pieței interne și pentru menținerea unor prețuri rezonabile pentru consumatorii și firmele de panificație din țară, autoritățile române pot lua măsura limitării exporturilor, ca efect al crizei generate de epidemia de COVID-19.*

La nivel comunitar, în sezonul 2019/20, **România este principalul producător de porumb**, cu o recoltă de circa 17 milioane tone. Având în vedere că, în medie, consumul țării noastre este de aproximativ 7 milioane tone/an (Slette & Dobrescu, 2018), **România își acoperă consumul din producție internă și nu este nevoită să apeleze la importuri**. *România este un net exportator de porumb, însă autoritățile naționale pot crea stocuri tampon pentru a preveni creșterea prețurilor pe piața internă, în perioadele în care factori perturbatori pot influența evoluția prețurilor*. Previziunile pentru 2020/21, arată că România va avea un nivel al recoltei de porumb de 16,9 milioane tone (EC, 2020).

9.3. Măsuri de atenuare a impactului epidemiei Covid-19 asupra turismului statelor din UE

Autor: Daniel BULIN

Principalele măsuri luate de autorități în țările unde pandemia a afectat major sectorul turistic, vizează, în general, **două direcții principale**:

(a) **Măsuri de finanțare**, prin instrumente specifice (linii de credit, garanții, amânarea/reeșalonarea ratelor, granturi, subvenții, cofinanțare salarii).

Exemple: Austria - 100 de milioane de euro disponibile pentru împrumuturi pentru companiile hoteliere care înregistrează pierderi cu mai mult de 15% din încasări; **Belgia** – fond de urgență (200 miliarde euro) pentru sectoarele subvenționate de stat și alte sectoarele puternic afectate (turism, transport, etc); **Finlanda** – alocarea a unui miliard de euro cumulativ pentru IMM-urile și angajații independenți din servicii turistice, industriile creative și sectoarele adiacente; **Franța** – constituirea Fondului de Solidaritate (2 miliarde de euro) destinate finanțării, la care au acces și companiile din turism care și-au închis/întrerupt activitatea; **Islanda** - pachet de sprijin de 1,6 miliarde de dolari pentru împrumuturi acordate de stat pentru companii și sprijin financiar pentru sectorul turistic; **Italia** - decontarea a 80% din cuantumul salariilor, venit de 600 de euro pentru lucrătorii sezonieri; preluarea integrală a companiei Alitalia (500 de milioane de euro); **Portugalia** – alocarea a 60 de milioane de euro din liniile de finanțare exclusiv pentru micro-întreprinderile din sectorul turismului; **Spania** - fond de 400 de milioane de euro pentru împrumuturi cu condiții speciale (garantare 50% de stat, 1,5% dobândă, 4 ani) pentru firmele din sectorul turismului; **Marea Britanie** – înghețarea ratelor pentru companiile din comerț și industria ospitalității; subvenții pentru întreprinderile mici (din comerț, ospitalitate și agrement);

(b) **Măsuri de natură fiscală** - moratorii, termene extinse ori scutiri, schimbări în regimul impozitelor, contribuțiilor pentru asigurările sociale, impozitelor directe și pe consum.

Exemple: amânarea impozitului de proprietate și a plăților fiscale specifice turismului (**Croația, Italia**); eliminarea impozitului pe venit timp de 12 luni pentru toate întreprinderile din comerț, turism și industria ospitalității (**Marea Britanie**); reducerea și amânarea contribuțiilor sociale (**Portugalia, Spania**); amânarea pentru șase luni a TVA, a taxelor de cazare și a impozitului pe venit aferent cazării/închirierii pentru perioada aprilie-iunie (**Turcia**); amânarea contribuțiilor de securitate socială pentru șase luni pentru unele sectoare de activitate (ospitalitate, divertisment) (**Turcia**); scutirea de la plata contribuțiilor la asigurările sociale, impozitului pe salarii și a impozitului specific întreprinderilor mici și anularea temporară a taxei de contribuție la dezvoltarea turismului (**Ungaria**).

Propunerile pentru atenuarea impactului crizei și relansarea turismului românesc, pornesc de la recomandările organizațiilor internaționale și din practica altor țări puternic afectate:

a. Măsuri pe termen scurt: sprijinirea lichidității, prin alocarea unor fonduri bugetare dedicate companiilor din industria turismului și ospitalității, prin dezvoltarea unor instrumente financiare (credite pentru refinanțări, garanții, etc) și a unor mecanisme de acordare rapidă a creditelor, în special pentru IMM-uri; granturi direcționate, nerambursabile pentru întreprinderile mici, pentru angajații independenți și pentru micii antreprenori, dezvoltarea unor mecanisme de reducere a sarcinii fiscale, prin revizuirea impozitelor directe și indirecte și implementarea unor excepții și reduceri temporare pentru plata unor facturi la utilități sau chirii, dar și asupra taxelor specifice de turism (cazare, promovare).

b. Măsuri pe termen mediu: dezvoltarea programelor de educație și formare profesională; facilitarea călătoriilor internaționale; încurajarea companiilor private de a oferi vouchere de vacanță personalului propriu; reducerea, compensarea sau renunțarea la taxe de participare la târguri de turism sau alte activități de promovare a destinației.

9.4. Securitatea alimentară în România

Autor: Virginia CÂMPEANU

Pandemia cu SARS COV-2 și estimările alarmante privind iminența unei crize alimentare globale în a doua jumătate a anului 2020 ar putea schimba situația actuală din statele membre ale Uniunii Europene, inclusiv din România care ocupă locul 38 în plan global, situându-se astfel în prima treime a celor 113 țări analizate din punct de vedere al securității alimentare (EIU, 2019). În plan european, România se situează pe locul 21 (din 26 țări europene analizate), iar dintre 20 state membre ale Uniunii Europene, România ocupă locul 19. Analizat în dinamică, scorul României în ceea ce privește securitatea alimentară a înregistrat un ușor progres față de anul 2017 ($\Delta=+1,0$). Analizând pe cele patru dimensiuni ale securității alimentare, și anume disponibilul de alimente, accesul la alimente, calitatea și siguranța alimentelor, resurse și reziliență, observăm următoarele:

- ***Cel mai bun scor și cel mai bun loc în ierarhia globală*** este înregistrat pe dimensiunea *resurse și reziliență*, referitoare la mediu, conservarea resurselor, adaptarea la schimbările climatice și sustenabilitatea practicilor agricole. România realizează un scor înalt, de 74,7 ceea ce o poziționează pe locul 13 în plan global.
- Cea mai mare creștere a scorului față de anul 2017 s-a înregistrat pe dimensiunea „*disponibil*” de alimente, ceea ce conferă României locul 35 în plan global, nivel superior scorului general de țară (loc 38).
- ***Cel mai mic scor al României*** dintre dimensiunile securității alimentare se înregistrează la „*accesul*” populației la alimente. Dinamica față de anul 2017 este lentă ($\Delta=+0,2$), iar locul ocupat de România în ierarhia globală din punct de vedere al accesului la alimente este cu mult inferior față de celelalte dimensiuni, dar și față de nivelul agregat al indicatorului de Securitate alimentară.

Identificarea avantajelor și dezavantajelor României comparativ cu R. Cehă, Polonia, Ungaria, Bulgaria. *Accesul populației la alimente este cel mai scăzut în România, comparativ cu toate cele patru țări de comparație. Principalul factor negativ de influență asupra accesului românilor la alimente îl reprezintă ponderea mai ridicată a cheltuielilor pentru alimente în total cheltuieli/ familie, comparativ cu toate celelalte patru țări. Nivelul PIB/locuitor (la paritatea puterii de cumpărare, PPS) în România se situează la cel mai scăzut nivel, cu excepția Bulgariei.*

Există 3 factori cu influență pozitivă care au scoruri egale maxime (100) sau foarte ridicate în toate cele 5 țări de comparație. Aceștia sunt realizați în baza Politicii Agricole Comune și se referă la *accesul la finanțare pentru fermieri, prezența programelor de siguranță*

alimentară (cu excepția Bulgariei) și *taxele vamale la importul agricol*. Acești factori pozitivi nu compensează însă în România factorii cu influență negativă asupra accesului populației la alimente.

Disponibilul de alimente (producție proprie plus import) în România este mai scăzut comparativ cu celelalte țări de comparație, cu excepția Bulgariei, sub impactul următorilor factori, unii pozitivi, alții, mai puternici, negativi.

Factori cu influență pozitivă:

- Suficiența ofertei de alimente în România are scor mai mare decât cea din R. Cehă, Ungaria și Bulgaria, dar mai mic decât în Polonia;
- Producția agricolă are un grad mai scăzut de volatilitate decât în R. Cehă, Ungaria și Bulgaria, dar mai mare decât în Polonia;
- Capacitatea de absorbție urbană a alimentelor este mai mare în România decât în toate celelalte 4 țări de comparație;
- Pierderile de alimente sunt mai mici în România decât în celelalte țări, cu excepția R. Ceha.

Toți acești factori enumerați, cu influență pozitivă asupra disponibilului de alimente al României, sunt contracarați de alți ***factori a căror influență negativă prevalează*** și conduce la scăderea scorului României. Dintre aceștia menționăm:

- Corupția (egalizată doar de Bulgaria).
- Infrastructura agricolă sub nivelul celei din Polonia și Ungaria, dar mai bună decât în Cehia și Bulgaria.
- Cheltuielile publice pentru C&D agricolă, cu scor mai mic decât în Ungaria și Polonia, dar egal cu cel din R. Cehă și Bulgaria.

Calitatea și siguranța alimentelor înregistrează un scor bun, sub influența următorilor factori:

Factorii pozitivi de influență a calității și siguranței alimentelor sunt prevalenți:

- *Siguranța alimentelor*, cu scor maxim (100) egal cu cel din Ungaria și Bulgaria și superior scorurilor din R. Cehă și Polonia;
- *Standarde nutriționale*, egale în toate țările de comparație;
- *Disponibilitatea micronutrienților*, cu cel mai mare scor în România;
- *Calitatea proteinelor* din România este depășită doar de cea din Polonia.

Singurul factor cu influență negativă asupra calității și siguranței alimentelor din România este *diversificarea dietei*, pentru care devansăm doar Polonia.

Tabelul 1: Securitatea alimentară în România și factorii determinanți. Avantaje și dezavantaje față de alte state member ale UE din afara Zonei euro (diferențe de scor)

Categorie	Scor	Δ România +/- comparativ cu:			
	RO	Cehia	Polonia	Ungaria	Bulgaria
La nivel global	68,9	-	-	-	+
1) ACCES LA ALIMENTE	67,5	-	-	-	-
1.1) Consumul de produse alimentare ca pondere în cheltuielile gospodăriei	43,2	-	-	-	-
1.2) Proportia populației aflată sub pragul sărăciei globale	99,1	-	-	=	+
1.3) Produsul intern brut pe cap de locuitor (USD, PPS)	19,6	-	-	-	+
1.4) Taxe vamale la importul agricol	81,9	=	=	=	=
1.5) Prezența programelor nete de siguranță alimentară	100,0	=	=	=	-
1.6) Accesul la finanțare pentru fermieri	100,0	=	=	=	=
2) DISPONIBIL DE ALIMENTE	68,8	-	-	-	+
2.1) Suficiența ofertei	85,6	+	-	+	+
2.2) Cheltuieli publice pentru C&D agricolă	25,0	=	-	-	=
2.3) Infrastructura agricolă	51,9	+	-	-	+
2.4) Volatilitatea producției agricole	69,2	+	-	+	+
2.5) Riscul de stabilitate politică	64,7	=	+	-	=
2.6) Corupția	25,0	-	-	-	=
2.7) Capacitatea de absorbție urbană	100,0	+	+	+	+
2.8) Pierderi de alimente	95,3	-	+	+	+
3) CALITATE ȘI SIGURANȚĂ	72,6	-	-	+	+
3.1) Diversificarea dietei	60,3	-	+	-	-
3.2) Standarde nutriționale	100,0	=	=	=	=
3.3) Disponibilitatea micronutrienților	55,9	+	+	+	+
3.4) Calitatea proteinelor	65,7	+	-	+	+
3.5) Siguranța alimentelor	100,0	+	+	=	=

Sursa: Autor, Tabel sinoptic. IEM, 2020

BIBLIOGRAFIE

- Articole Oilprice.com, 2020;
- Buti, M., M. Jollès, M. Salto, 2019, 'The Euro – A Tale of 20 Years: What Are the Priorities Going Forward?', *Intereconomics, Review of European Economic Policy*, Volume 54, 2019 , Number 2, pp. 65–72.
- Consiliul Național al Întreprinderilor Private Mici și Mijlocii din România (CNIPMMR) (2020). Program de măsuri prioritare pentru relansarea economică a României, 9 aprilie.
- Cornea, R. (2020). Marile companii cer guvernului să apeleze la FMI pentru a trece criza: economia are nevoie de un ajutor de circa 30 miliarde de euro, adică 15% din PIB, *Ziarul Financiar*, 7 aprilie.
- Dăianu, D, 2020, „Suspendarea regulilor fiscale în UE nu înseamnă liber la împrumuturi -- România are o problemă de finanțare --”, 7 mai 2020, punct de vedere disponibil la: <http://www.consiliulfiscal.ro/Preferinta%20pentru%20lichiditate.pdf>
- Dăianu, D, 2020, interviu acordat Hotnews la data de 21 aprilie 2020, disponibil la: <http://www.consiliulfiscal.ro/Interviu%20acordat%20Hotnews%2021%20aprilie%202020.pdf>
- Drăgoi, A. - E. (2019) State Aid for the Banking System: Post-Crisis Reflections Regarding Financial Freedom and Human Dignity. *Journal for Freedom of Conscience*. Issue Year: 7/2019. pp. 510-525
- European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) (2020). Regional economic prospects. April 2020: COVID-19: From Shock to Recovery”, April, London.
- European Commission (2020). European Economic Forecast, Spring 2020, Institutional Paper 125, May.
- European Commission (a) (2020). COVID-19 Guidelines for border management measures to protect health and ensure the availability of goods and essential services. Brussels. 16.3.2020
- European Commission (b) (2020). Commission adopts Temporary Framework to enable Member States to further support the economy in the COVID-19 outbreak. 19 March
- European Commission. (2020). Cereals statistics. Statistics on weekly, monthly and world cereal prices, EU production and trade. EU cereals production, area and yield – detailed. Retrieved April 6, 2020, from https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/markets/overviews/market-observatories/crops/cereals-statistics_en
- Fitch Ratings (2020). Fitch Revises Romania's Outlook to Negative; Affirms at 'BBB-', 17 April.
- International Monetary Fund (IMF) (2020). World Economic Outlook, Chapter 1 – The Great Lockdown, April.
- Isărescu, M., 2006, „Reflecții Economice - Piețe, Bani, Banci”, Academia Română, INCE, Editor: Valeriu Ioan-Franc, disponibil la: <http://www.ince.ro/Biblioteci/ReflectiiIsarescu1.pdf>
- Isărescu M., 2020, conferința de presă pentru prezentarea Raportului trimestrial asupra inflației, 11 februarie, video disponibil la: <https://www.bnr.ro/Raport-trimestrial-asupra-inflatiei,-februarie-2020-21132.aspx>
- Lagarde, C., 2020, ‘Opening remarks at the EU’s State of the Union event’, May 8,
- Moore Research Center. (2020). MRCI online. Retrieved from Center Research Moore, Inc.: www.mrci.com

- Musgrave, R.A. și Musgrave, 1984, „Public Finance in Theory and Practice”, New York, McGraw-Hill.
- OECD (2020). Trade Policy Implications of Global Value Chains, February, Paris.
- Padoa-Schioppa., T., 1987, ‘Efficiency, Stability, Equity’, Oxford, Oxford University Press.
- Petre Prisecaru, 2019, Priorități strategice în politica energetică a UE și implicații pentru România, Studiu IEM.
- Slette, J., & Dobrescu, M. (2018). Romania Recent Rainfall Saves Romanian Corn Crop.
- Sowell, A., Boun, J., Macke, Y., Min, K., Morgan, J. (2020, April 9). Grain: World Markets and Trade. United States Department of Agriculture, Foreign Agricultural Services. Whashington: Economics, Statistics and Market Information System. Retrieved April 2020, from <https://www.fas.usda.gov/data/grain-world-markets-and-trade>
- UNCTAD (2020). Coronavirus could cut global investment by 40%, new estimates show, March 26.
- World Trade Organization (WTO) (2020). Trade set to plunge as COVID-19 pandemic upends global economy, press release, April 8.
- WTO (2020). TRADE STATISTICS AND OUTLOOK Trade set to plunge as COVID-19 pandemic upends global economy, Press Release PRESS/855, 8 April, Geneva.
- Zai, 2014, „Performanță și excelență în cercetarea doctorală și postdoctorală în domeniul științelor economice din România”, Revista Transilvană de Științe Administrative 1(34)/ 2014, pp. 113-124, lucrare cofinanțată prin proiect numărul POSDRU 159/1.5/S/142115.